

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

**Diplomsko delo
visokošolskega programa**

LOKALNE VOLITVE 2006

Darja Levstik

Ljubljana, maj 2009

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo
visokošolskega programa

LOKALNE VOLITVE 2006

Kandidatka: Darja Levstik
Številka indeksa: 04031182

Mentor: izr. prof. dr. Rudi Kocjančič

Ljubljana, maj 2009

POVZETEK

Prebivalci Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in v ožjih delih občin, kot so krajevne, vaške in četrtne skupnosti. Bistvo lokalne samouprave je v tem, da prebivalci na območju občine odločajo in sodelujejo pri odločanju glede zadev, ki so lokalnega pomena. Prebivalci občin lahko tako sodelujejo preko različnih vrst politične participacije, ki se delijo na konvencionalne in nekonvencionalne. Sama lokalna demokracija pa se deli na neposredno (zbor občanov, referendum, ljudska iniciativa) in posredno (lokalne volitve) demokracijo. Ker se odločitve vsakodnevne, je lažje, da občani izvolijo svoje predstavnike, ki potem odločajo v njihovem imenu. Lokalne volitve so tako v praksi najpomembnejši način vplivanja na delovanje lokalne oblasti in so zato pomemben del in sestavina lokalne samouprave. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da se udeležba tistih, ki imajo volilno pravico, znižuje tako na lokalnih volitvah kot tudi na parlamentarnih volitvah.

Ključne besede: lokalna samouprava, politična participacija, demokracija, volitve, lokalne volitve, občina, župan, občinski svet.

SUMMARY

Residents of Slovenia exercise local self-government in municipalities and smaller municipal communities, such as local and village communities and district authorities. The essence of local self-government lies in the fact that residents in municipalities decide and take part in decision-making regarding matters of local importance. Residents of municipalities can thus take part through different types of political participation, which can either be conventional or unconventional. Local democracy is divided into direct (local assembly, referendum, popular initiative) and indirect (local elections) democracy. Due to the fact that decisions need to be taken on a daily basis, it is easier if municipal residents elect their representatives that then take decisions on behalf of them. Thus local elections are in practice the most important way of influencing the actions of local authorities and are therefore an important part and component of local self-government. However, it is worrying that election turnout of those with the right to vote is decreasing both in local and parliamentary elections.

Key words: local self-government, political participation, democracy, election, municipal elections, municipality, mayor, municipal council.

KAZALO

POVZETEK	II
SUMMARY	III
KAZALO	IV
1 UVOD	1
2 LOKALNA SAMOUPRAVA	3
2.1 OPREDELITEV POJMA LOKALNA SAMOUPRAVA.....	3
2.2 OPREDELITEV POJMA LOKALNA SKUPNOST	3
2.2.1 <i>Opredelitev pojma samoupravne lokalne skupnosti</i>	4
2.3 OPREDELITEV POJMA OBČINA	4
2.3.1 <i>Organi občine</i>	5
2.3.1.1 Občinski svet	5
2.3.1.2 Župan	6
2.3.1.3 Nadzorni odbor	6
2.4 OPREDELITEV POJMA VOLITVE	6
3 POLITIČNA PARTICIPACIJA IN DEMOKRACIJA NA LOKALNI RAVNI	7
3.1 POLITIČNA PARTICIPACIJA	7
3.2 DEMOKRACIJA	7
3.3 DEMOKRACIJA NA LOKALNI RAVNI	8
3.3.1 <i>Neposredna demokracija</i>	8
3.3.1.1 Zbor občanov.....	8
3.3.1.2 Referendum.....	9
3.3.1.3 Ljudska iniciativa.....	9
3.3.2 <i>Posredna demokracija</i>	9
3.4 VOLITVE	10
3.4.1 <i>Volilna udeležba v Sloveniji</i>	10
3.4.2 <i>Lokalne volitve</i>	12
3.5 RAZVOJ LOKALNE SAMOUPRAVE V SLOVENIJI	14
4 VOLITVE V OBČINSKE SVETE	17
4.1 VOLILNA PRAVICA	17
4.1.1 <i>Volilna pravica drugih državljanov članic Evropske unije in tujcev</i>	18
4.1.2 <i>Volilna pravica Romov</i>	18
4.1.3 <i>Volilna pravica pripadnikov narodnih skupnosti</i>	19
4.1.4 <i>Evidenca volilne pravice</i>	20
4.2 VOLILNI SISTEM.....	21
4.2.1 <i>Večinske volitve oziroma večinski volilni sistem</i>	22
4.2.2 <i>Proporcionalne volitve oziroma proporcionalni volilni sistem</i>	23
4.3 VOLILNE ENOTE	24
4.4 KANDIDIRANJE	25
4.4.1 <i>Kandidiranje za večinske volitve</i>	26

4.4.2 Kandidiranje za proporcionalne volitve.....	26
4.5 GLASOVANJE.....	29
4.6 UGOTAVLJANJE VOLILNIH IZIDOV.....	30
4.6.1 Vloga in pomen preferenčnega glasu v Sloveniji.....	31
4.7 ANALIZA REZULTATOV LOKALNIH VOLITEV 2006	32
5 VOLITVE ŽUPANOV.....	36
5.1 VOLILNA PRAVICA.....	36
5.2 KANDIDIRANJE	36
5.3 GLASOVANJE.....	39
5.4 UGOTAVLJANJE VOLILNIH IZIDOV.....	40
5.5 ANALIZA REZULTATOV LOKALNIH VOLITEV 2006	41
6 VOLITVE V SVETE KRAJEVNIH, VAŠKIH IN ČETRTHNIH SKUPNOSTI	44
7 ZAKLJUČEK.....	46
LITERATURA IN VIRI	48
SEZNAM GRAFOV IN TABEL	51
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC.....	52
IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA	53

1 UVOD

V Sloveniji je lokalna samouprava zagotovljena z Ustavo Republike Slovenije, ki je bila sprejeta leta 1991 in je uvedla ločnico med državno in lokalno ravnanje. Lokalne volitve so pomemben del lokalne samouprave, saj se preko njih izrazi volja ljudi in so pogoj za demokratično oblikovanje organov lokalne samouprave.

Lokalne volitve so v praksi najpomembnejši vpliv prebivalcev na delovanje lokalne oblasti, saj prebivalcem lokalnih skupnosti (občanom) omogočajo neposreden vpliv na oblikovanje in izvajanje lokalne oblasti. Pri tem lokalne volitve predstavljajo tudi najbolj demokratičen način oblikovanja organov lokalne samouprave (občin). Volivci z udeležbo na lokalnih volitvah izrazijo svojo pripadnost lokalni skupnosti, pokažejo interes za problematiko v lokalni skupnosti in s tem aktivno sodelujejo pri delovanju lokalne skupnosti.

Prebivalci Republike Slovenije so do sedaj odšli na lokalne volitve štirikrat, in sicer v letih 1994, 1998, 2002 in nazadnje v letu 2006.

Poudariti je potrebno, da je lokalna politika za prebivalce lokalnih skupnosti zelo pomembna, saj se z njo srečujejo vsak dan. Lokalne volitve pa prebivalcem občin dajejo možnost, da neposredno vplivajo na oblikovanje organov lokalne samouprave in s tem tudi na politiko, ki jo ti organi izvajajo.

V zvezi z obravnavano tematiko smo postavili naslednje hipoteze.

Hipoteza 1:

»Volilna udeležba se v Republiki Sloveniji znižuje. Na lokalnih volitvah v letu 2006 je bila najnižja.«

Hipoteza 2:

»Delež žensk se v lokalni politiki v Sloveniji povečuje.«

Obe hipotezi smo preverili z analizo volilne udeležbe in rezultatov lokalnih volitev v letih 1994, 1998, 2002 in 2006.

Pri pisanju diplomskega dela smo uporabili različne metode in tehnike proučevanja:

- analizo in interpretacijo primarnih virov, pri tem smo analizirali številne zakone s področja lokalne samouprave in lokalnih volitev,
- analizo in interpretacijo sekundarnih virov, pri tem smo analizirali številne znanstvene monografije, strokovne članke in poročila s področja lokalnih volitev,
- analizo internetnih virov,
- analizo uradne statistike, pri tem smo proučili rezultate in podatke lokalnih volitev, ki sta jih zbrala Statistični urad Republike Slovenije in Državna volilna komisija.

Diplomsko delo je razdeljeno na več poglavij.

V prvem poglavju so opredeljeni osnovni pojmi s področja lokalne samouprave, ki so pomembni za nadaljnje razumevanje diplomskega dela.

V drugem poglavju smo se posvetili politični participaciji in demokraciji na lokalni ravni, iz katere izhajajo lokalne volitve.

V tretjem poglavju smo predstavili postopek volitev v občinske svete: kdo ima pravico voliti občinske svetnike na ozemlju lokalne skupnosti, po kakšnem volilnem sistemu jih volimo, kakšen je postopek kandidiranja za občinskega svetnika in kako se ugotovi rezultate volitev v posameznem volilnem sistemu. Analizirali smo rezultate volitev za občinske svetnike na lokalnih volitvah v letu 2006.

V četrtem poglavju je predstavljen postopek izvolitve županov. Prav tako kot pri volitvah občinskih svetov smo tudi v tem primeru analizirali, kdo ima volilno pravico ter kakšen je postopek kandidiranja in glasovanja. Analizirali smo tudi rezultate volitev županov.

V petem poglavju je predstavljen postopek izvolitve članov svetov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti. Analizirali smo, kdo ima volilno pravico, kakšen je volilni sistem, kakšen je postopek kandidiranja za člane svetov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti in kako poteka določitev volilnih rezultatov.

Lokalne volitve smo predstavili tako s teoretičnega kot s praktičnega vidika.

2 LOKALNA SAMOUPRAVA

Pred predstavitevijo osrednje tematike diplomskega dela – lokalnih volitev – je potrebno opredeliti osnovne pojme s področja lokalne samouprave, saj se le tako izognemo nesporazumom in nejasnostim, ki lahko nastanejo pri obravnavanju lokalnih volitev. Opredelitev osnovnih pojmov je smiselna, saj se ti pogosto uporabljajo in so v vsakodnevni uporabi dobili »posameznikovo« samorazumljivost. Tako so v nadaljevanju opredeljeni naslednji pojmi: lokalna samouprava, lokalna skupnost, občina, organi občine in volitve.

2.1 OPREDELITEV POJMA LOKALNA SAMOUPRAVA

Pojem lokalne samouprave ima toliko definicij, kolikor je avtorjev. V sodobnih državah se lokalne samouprave med seboj razlikujejo, skupna vsem pa je pravica lokalnih skupnosti, da samostojno odločajo o javnih zadevah, ki se dotikajo življenja in dela prebivalcev na njihovem območju. Gre torej za participacijo – udeležbo prebivalcev pri odločanju o zadovoljevanju svojih potreb, v kar se država ne vmešava. Evropska listina lokalne samouprave, ki jo je Slovenija v celoti ratificirala v svojem 3. členu, opredeli pojem lokalne samouprave kot pravico in sposobnost lokalnih oblasti, da v mejah zakona urejajo in opravljajo bistveni del javnih zadev v okviru svojih nalog in v korist lokalnega prebivalstva. Evropska listina lokalne samouprave nalaga državam podpisnicam, da so temeljna pooblastila in pristojnosti lokalnih oblasti določene v ustavi ali v zakonu. Tako je že v Ustavi iz leta 1991 v 9. členu zapisano: »V Sloveniji je zagotovljena lokalna samouprava.« V nadaljevanju je v 5. poglavju z naslovom Samouprava ter z zakonom o lokalni samoupravi izpolnjen pogoj zagotovitve lokalne samouprave v Sloveniji.

»Lokalna samouprava je namreč ena izmed tistih družbenih institucij, ki temelji na lokalnih interesih, na lokalnih danostih, vrednotah in izročilih in je zato veliko bolj odporna proti pritiskom po izenačevanju in uniformiranju kot velja na primer za državno upravo ali za gospodarstvo. Na področju lokalne samouprave je različnost vrednota, ker izraža sama po sebi prav tiste kakovosti življenja v lokalni skupnostih, za katere v velikih državah in gospodarskih sistemih ni več prostora.«¹

2.2 OPREDELITEV POJMA LOKALNA SKUPNOST

»Lokalna skupnost predstavlja skupnost ljudi na zaokroženem teritorialnem območju, na katerem so ljudje zaradi skupnih interesov pri zadovoljevanju potreb medsebojno povezani. O lokalni skupnosti je tako mogoče govoriti, kadar je na nekem

¹ Šmidovnik, 1995, str. 12.

zaokroženem območju (ozemlju, teritoriju) vzpostavljeno »tesnejše« sodelovanje in povezanost (integriranost) med ljudmi, ki tam živijo.«²

V znanstvenem okolju obstaja toliko definicij lokalne skupnosti, kolikor je avtorjev, vendar lahko trdimo, da so bistveni elementi, ki opredelijo pojem lokalne skupnosti, ozemlje, ljudje oziroma prebivalci, njihovi interesi in potrebe, dejavnost za zadovoljevanje potreb in zavest o pripadnosti skupnosti.

2.2.1 Opredelitev pojma samoupravne lokalne skupnosti

Pojem samoupravna lokalna skupnost se razlikuje od pojma lokalne skupnosti v tem, da ima pojem lokalna skupnost sociološki pomen. Pojem samoupravna skupnost predstavlja ustavnopravno kategorijo, pri tem pa je deloma povezan s pojmom lokalna samouprava in je predvsem pravni pojem. Samoupravna lokalna skupnost ima odločilen dodatni element, in sicer pravni element. Ta element pomeni, da mora obstajati pravna norma državnega organa, na podlagi katerega dobi neko območje oziroma teritorij status samoupravne lokalne skupnosti in s tem tudi pravno urejen položaj v pravnem in političnem sistemu države. Za samoupravno lokalno skupnost je značilno, da predstavlja organizacijsko tvorbo, v okviru katere delujejo organi z izvoljenimi predstavniki prebivalcev v njih. Samoupravna skupnost je posebej organizirana ter pravno opredeljena skupina ljudi na določenem območju.³

»Samoupravna lokalna skupnost je lokalna skupnost (enota), ki ima pravno določen položaj oziroma status, to je s pravom določen krog pravic in obveznosti.«⁴

Samoupravne lokalne skupnosti so v Sloveniji opredeljene z ustavo in zakonom o lokalni samoupravi, in sicer so temeljne samoupravne lokalne skupnosti opredeljene kot občine.

2.3 OPREDELITEV POJMA OBČINA

Občina torej predstavlja klasično enoto lokalne samouprave, enoto, ki opravlja zadeve lokalnega pomena oziroma lokalne zadeve.

»Občina je temeljna lokalna skupnost, katere ustavno zasnovano potrjujejo:

1. skupne potrebe in interesi
2. prebivalcev
3. enega ali več naselij,
4. ki sodelujejo pri upravljanju javnih zadev lokalne narave
5. samostojno, se pravi samoupravno v razmerju do države.

² Grafenauer, 2000, str. 15.

³ Grafenauer, 2000, str. 22–27.

⁴ Grafenauer, 2000, str. 29.

Občina je naravna življenjska skupina ljudi, ki prebivajo na območju enega ali več vzajemno povezanih naselij. Zanj je posebej značilna ozemeljska povezanost, na podlagi katere se oblikujejo tudi mreža medsebojnih in sosedskih odnosov ter zavest o pripadnosti občini kot temeljni teritorialni skupnosti. Skupne potrebe in interesi prebivalcev enega ali več naselij motivirajo njihovo sodelovanje pri samoupravnem, v razmerju do države relativno samostojnem upravljanju javnih zadev lokalne (krajevne) narave.«⁵

139. člen ustave opredeljuje občino kot samoupravno lokalno skupnost, ki je hkrati tudi edina obvezna samoupravna lokalna skupnost. Na podlagi tega člena je zakon o lokalni samoupravi opredelil občino kot temeljno lokalno skupnost, ki obsega naselje ali več naselij, ki so povezana s skupnimi potrebami in interesi prebivalcev.

2.3.1 Organi občine

Zakon o lokalni samoupravi v posebnem poglavju ureja organe občine in določa, da so občinski organi občinski svet, župan in nadzorni odbor.

2.3.1.1 Občinski svet

»Občinski svet je predstavniško telo občine, ki ga v skladu s sodobnimi demokratičnimi standardi volijo prebivalci občine za štiri leta na podlagi splošne in enake volilne pravice z neposrednim in tajnim glasovanjem.«⁶

Občinski svet kot najvišji organ odloča o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine. Najpomembnejše pristojnosti občinskega sveta so določene v zakonu o lokalni samoupravi, nekatere pa določata tudi statut občine in zakon. Občinski svet ima predvsem štiri funkcije, in sicer:

1. urejevalno funkcijo v okviru katere sprejema splošne akte občine (statut občine, odloke in druge občinske akte, prostorske in druge razvojne plane, proračun in zaključni račun);
2. v okviru volilne funkcije občinski svet voli oziroma imenuje občinske funkcionarje ter jih razrešuje;
3. pri izvajanju nadzorne funkcije občinski svet nadzoruje delo župana, podžupana in občinske uprave glede izvrševanja odločitev občinskega sveta;
4. poleg teh funkcij ima občinski svet še funkcijo odločanja o konkretnih zadevah, kot je na primer odločitev o pridobitvi in odtujitvi občinskega premoženja.

⁵ Vlaj, 2004, str. 17–18.

⁶ Kaučič, 1999, str. 334.

V občinskem svetu je lahko od 7 do 45 članov. Člani občinskega sveta opravljajo svojo funkcijo kot častno funkcijo, in sicer nepoklicno. Mandat članom poteče po pretečenih štirih letih kot mandat celotnega občinskega sveta.⁷

2.3.1.2 Župan

Župan je prav tako voljen za dobo štirih let kot občinski svet.

»Župan je individualen organ, katerega glavna naloga je, da vodi občinsko upravo ter predstavlja in zastopa občino. Poleg tega je župan tudi varuh zakonitosti delovanja občinske samouprave.«⁸

Župan je tudi neposredno povezan z občinskim svetom, saj ga predstavlja, sklicuje in vodi njegove seje, vendar pa ni njegov član in nima pravice glasovanja. Župan predlaga občinskemu svetu v sprejem proračun in zaključni račun proračuna občine, odloke in druge akte iz pristojnosti občinskega sveta. Župan poleg tega tudi skrbi za objavo statuta, odlokov in drugih splošnih aktov občine.

Funkcija župana je nezdružljiva z drugimi najpomembnejšimi občinskimi funkcijami in tudi z nekaterimi drugimi funkcijami, ki so določene z zakonom o lokalni samoupravi, kot na primer s funkcijo člana občinskega sveta, s funkcijo člana nadzornega odbora. Župan se lahko odloči, ali bo svojo funkcijo opravljal poklicno ali nepoklicno.⁹

2.3.1.3 Nadzorni odbor

Nadzorni odbor je najvišji organ nadzora javne porabe v občini (nadzoruje finančno poslovanje občine). Pri tem opravlja nadzor nad razpolaganjem s premoženjem občine, nadzoruje smotrnost porabe proračunskih sredstev in finančno poslovanje uporabnikov občinskih proračunskih sredstev.

Člani nadzornega odbora so imenovani za mandatno dobo štirih let, imenuje jih občinski svet. Svoje naloge opravljajo nepoklicno in njihova funkcija je nezdružljiva s številnimi drugimi funkcijami, kot na primer s članstvom v občinskem svetu, s funkcijo župana, podžupana, zaposlitvijo v občini upravi ipd.¹⁰

2.4 OPREDELITEV POJMA VOLITVE

Volitve so postopek, s katerim državljani določajo svoje predstavnike, ki jih zastopajo bodisi v predstavniških telesih na državni ravni bodisi na lokalni ravni. Volitve tako omogočajo volivcem neposreden vpliv na sestavo predstavniškega telesa, s tem pa tudi na odločitve, ki jih ta sprejema. Volitve pomenijo tudi aktivno sodelovanje ljudstva pri oblasti, pravzaprav so volitve edini trenutek, ko ima ljudstvo v predstavniškem sistemu oblast.¹¹

⁷ Po Kaučiču, 1999, str. 334–336.

⁸ Kaučič, 1999, str. 337.

⁹ Po Kaučiču, 1999, str. 337–338.

¹⁰ Po Kaučiču, 1999, str. 338.

¹¹ Po Gradu, 2004, str. 17–19.

3 POLITIČNA PARTICIPACIJA IN DEMOKRACIJA NA LOKALNI RAVNI

3.1 POLITIČNA PARTICIPACIJA

»Participacija je dejavnost (aktivnost), kjer je posameznik udeležen z drugimi v nekaterih družbenih procesih, politična participacija je sodelovanje v procesu vladanja in priložnost zanjo je priložnost zasebnikov, da so v primerjavi z uradniki in izvoljenimi predstavniki udeleženi pri oblikovanju politik. Oblast v sodobnih demokratičnih družbah se mora odzivati na želje svojih državljanov. Zato je participacija najprej komunikacijski proces, saj ljudje povedo oblastnikom, kaj si želijo. Je poskus, težnja, prizadevanje običajnih ljudi v katerem koli političnem sistemu, da vplivajo na delovanje vladajočih.«¹²

Participacijo lahko razdelimo po obliki na formalno in neformalno participacijo. Pri formalni participaciji so oblike participacije določene z zakonom in so tako za oblast zavezujoče. Pri neformalni participaciji pa niso določene, ampak se prebivalci sami odločijo glede na to, kakšno konkretno obliko bodo uporabili. Politično participacijo lahko razdelimo tudi po vrstah, in sicer na konvencionalne in nekonvencionalne. Slednje se uporabijo takrat, kadar volilni postopek ne more zadovoljivo posredovati konfliktnih želja, prebivalci uporabijo moč in prisilo. Med konvencionalne vrste politične participacije štejemo volitve, referendum, opravljanje javne funkcije, stike s politiki, prepričevanje drugih, e-demokracijo ter članstvo v političnih strankah, gibanjih in interesnih skupinah. Nekonvencionalne vrste politične participacije pa so vstaja, revolucija, stavke, neposlušnost, protestne akcije, članstvo v protestnih organizacijah.¹³

Participacija je tesno povezana s pojmom demokracije. V nadaljevanju smo predstavili pojem demokracija ter demokracijo na lokalni ravni in njene formalne oblike, ki jih lahko prebivalci občine uporabijo za sodelovanje pri odločanju o zadevah na lokalni ravni.

3.2 DEMOKRACIJA

»Sodobne demokracije temeljijo na načelu ljudske suverenosti, po katerem je nosilec suverene oblasti v posamezni družbeno urejeni skupnosti lahko samo ljudstvo. Z načelom ljudske suverenosti se izraža zamisel o tem, da vsa oblast v državi izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu, nosilci oblasti pa delujejo kot predstavniki ljudstva. Iz načela ljudske suverenosti izhaja načelo demokratične države. Demokratična je tista državna ureditev, v kateri vsa oblast izhaja iz ljudstva in se izvaja v njegovem

¹² Lavtar, 2007, str. 12.

¹³ Po Lavtarju, 2007, str. 13–14.

interesu. V demokraciji torej lahko vladajo le tisti, ki jih je izvolilo ljudstvo, kateremu so tudi odgovorni.«¹⁴

Tako Ustava Republike Slovenije v svojem 1. členu opredeli Slovenijo kot demokratično državo. S to določbo smo dobili obliko političnega sistema in obliko vladavine. Nato pa v 3. členu ustava podeli oblast ljudstvu, ki jo izvršuje posredno in neposredno.

Ljudstvo lahko tako uresničuje oblast, da samo neposredno izvršuje vse ali nekatere njene funkcije ali pa na volitvah voli svoje predstavnike, preko katerih se bo neposredno izvrševala oblast. V praksi se neposredna demokracija uporablja redko, zato prevladuje v svetu posredna demokracija, se pravi voljeni predstavniki.

3.3 DEMOKRACIJA NA LOKALNI RAVNI

»Lokalna oblast je demokratična, če na njeno izvajanje odločilno vlivajo sami občani bodisi neposredno (z različnimi oblikami neposrednega odločanja) bodisi posredno z volitvami nosilcev lokalnih nalog.«¹⁵

Tako na lokalni ravni ločimo med dvema vrstama demokracije, neposredno demokracijo in posredno demokracijo. Slednji sta strnjeno opisani v nadaljevanju, in sicer njihove glavne vrste in značilnosti.

3.3.1 Neposredna demokracija

Neposredna demokracija je veliko bolj uporabna na lokalni ravni kot pa na državni ravni. Lokalne skupnosti so tako po ozemlju kot po številu prebivalcev manjše od države, zato je lažje uporabiti različne oblike neposrednega odločanja. Tako predstavlja neposredna demokracija različne načine in oblike neposrednega sodelovanja občanov pri uresničevanju oblasti.¹⁶

Zakon o lokalni samoupravi v 44. členu navaja oblike neposrednega sodelovanja občanov pri odločanju v občini, in sicer zbor občanov, referendum in ljudsko iniciativo.

3.3.1.1 Zbor občanov

»Odločanje na zboru občanov je gotovo najbolj neposredno, saj omogoča predlaganje, razpravljanje in sprejemanje odločitev.«¹⁷

Zbor občanov je oblika, pri kateri odločanje poteka veliko bolj spontano in neformalno in pri kateri sodelujejo vsi volivci v lokalni skupnosti. Po zakonu o lokalni samoupravi občani na zboru, v skladu z zakonom ali statutom občine, obravnavajo

¹⁴ Grad, 2004, str. 17.

¹⁵ Grad, 2000, str. 73.

¹⁶ Po Gradu, 1999, str. 259.

¹⁷ Grad, 1999, str. 259.

posamezne zadeve, oblikujejo stališča, dajejo predloge, pobude in mnenja ali odločajo. Župan mora sklicati zbor občanov za vso občino ali za njen posamezni del, če je tako predpisano z zakonom ali statutom občine ali če tako zahteva najmanj pet odstotkov v občini oziroma njenem posameznem delu. Župan pa lahko skliče zbor občanov na lastno pobudo, pobudo občinskega sveta ali sveta ožjega dela občine. Občine s statutom predpišejo število volivcev, ki morajo sodelovati na zboru, da so stališča, predlogi, pobude in mnenja ali odločitve veljavno sprejete. Predpišejo tudi, kako te odločitve zavezujejo občinske organe.¹⁸

3.3.1.2 Referendum

Občani lahko na referendumu odločajo o vprašanjih, ki se tičejo splošnih aktov občine, razen o proračunu in zaključnem računu občine ter o splošnih aktih, ki predpisujejo v skladu z zakonom občinske davke in druge dajatve. Referendum je predviden naknadno, na njem občani potrdijo ali zavrnejo sprejeti splošni akt občine ali njegove posamezne določbe. Referendum je razpisan na predlog župana ali člana občinskega sveta ali če to zahteva najmanj pet odstotkov volivcev v občini in če je to zapisano v zakonu ali statutu občine. Odločitev na referendumu je sprejeta, če zanjo glasuje večina volivcev, ki so glasovali in imajo pravico voliti člane občinskega sveta. Odločitev volivcev na referendumu zavezuje občinski svet do konca njegovega mandata.

Občinski svet lahko razpiše svetovalni referendum o posameznih vprašanjih iz svoje pristojnosti in s tem ugotovi voljo občanov. Referendum se razpiše za vso občino ali pa samo za del občine. Odločitev volivcev ne zavezuje občinskih organov.¹⁹

3.3.1.3 Ljudska iniciativa

»Zakon o lokalni samoupravi omogoča, da lahko najmanj pet odstotkov volivcev v občini zahteva izdajo ali razveljavitev splošnega akta ali druge odločitve iz pristojnosti občinskega sveta oziroma drugih občinskih organov. Glede pobude volivcev za vložitev take zahteve se primerno uporabljajo določbe, ki urejajo postopek s pobudo volivcev za vložitev zahteve za razpis referenduma o splošnem aktu občine.«²⁰

3.3.2 Posredna demokracija

Tudi v sodobni lokalni samoupravi je neposredno odločanje še vedno bolj izjema kot pravilo. Zaradi tega prevladuje posredna demokracija oziroma posredno odločanje, torej demokracija, pri kateri sprejemajo temeljne odločitve osebe, ki jih ljudstvo v ta namen izvoli na volitvah.²¹

Te volitve imenujemo lokalne volitve in bodo podrobneje opisane v naslednjem poglavju.

¹⁸ Po Gradu, 1999, str. 259–260.

¹⁹ Po Gradu, 1999, str. 260–261.

²⁰ Grad, 1999, str. 262.

²¹ Po Gradu, 2000, str. 75–76.

3.4 VOLITVE

Beseda volitve izvira iz latinskega glagola eligere, ki pomeni izbiranje. Bistvo volitev je izbira.

»Volitve so v sodobnem pojmovanju demokracije eden najpomembnejših izrazov volje ljudi in nujni pogoj za demokratično oblikovanje najpomembnejših organov, zlasti predstavniškega telesa, pa tudi organov lokalne samouprave. Zato so demokratične volitve tudi nujni pogoj za vzpostavitev in ohranitev načela sodobne pravne države, ki morajo veljati na vseh ravneh organiziranosti družbe, tako na državni kot na lokalni ravni.«²²

Za volitve lahko rečemo, da so politični dogodek, ki je za volivce na državni kot tudi na lokalni ravni najpomembnejši dogodek. Najpomembnejši zato, ker se z volitvami podelijo mandati članom predstavniškega telesa, ki nato za določeno dobo v imenu volivcev odločajo o najpomembnejših vprašanjih na državni oziroma lokalni ravni.

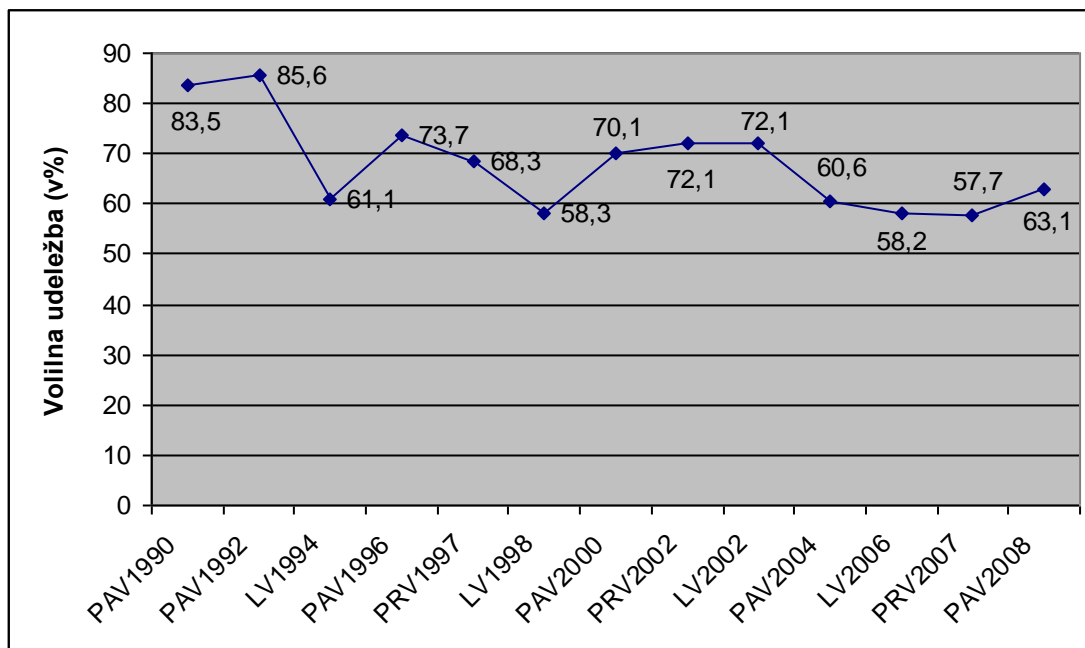
3.4.1 Volilna udeležba v Sloveniji

V tem poglavju bomo predstavili volilno udeležbo na posameznih volitvah, ki so potekale v Republiki Sloveniji od leta 1990 do zadnjih lokalnih volitev leta 2006. Pri analizi stopnje volilne udeležbe bomo uporabili podatke:

- parlamentarnih volitev, ki so potekale v letih 1990, 1992, 1996, 2000, 2004 in leta 2008;
- predsedniških volitev, ki so potekale v letih 1997, 2002 in 2007;
- lokalnih volitev, ko so potekale v letih 1994, 1998, 2002 in 2006.

²² Grad, 1998, str. 48–49.

Graf 1: Volilna udeležba v Republiki Sloveniji na volitvah med leti 1990 in 2006

Vir: Republika Slovenija. Odločanje državljanek in državljanov in Wikipedija, prosta enciklopedija. Volitve v skupščino socialistične republike Slovenije 1990.

Kot razberemo iz grafa 1, je volilna udeležba v Sloveniji dokaj visoka. Vidimo lahko, da je bila volilna udeležba najvišja na parlamentarnih volitvah leta 1992, saj se je volitev udeležilo kar 85,6 odstotka volilnih upravičencev. Iz grafa lahko razberemo, da je volilna udeležba na parlamentarnih in predsedniških volitvah dokaj stabilna, saj se vedno giblje nad 60-odstotno udeležbo.

Prav nasprotno lahko trdimo za lokalne volitve. Iz grafa je razvidno, da je udeležba na lokalnih volitvah v povprečju nižja za 10 do 20 odstotkov v primerjavi s parlamentarnimi in predsedniškimi volitvami. Najnižja volilna udeležba je bila prav na zadnjih lokalnih volitvah leta 2006 (58,2-odstotna), tudi na lokalnih volitvah leta 1998 je bila volilna udeležba nizka (58,3-odstotna). Le za eno desetino odstotne točke je bila višja kot v letu 2006. Izjema so le lokalne volitve leta 2002, ko je bila volilna udeležba 72,2-odstotna, vendar je potrebno omeniti, da so takrat vzporedno potekale tudi volitve predsednika Republike Slovenije.

Razlogov za neudeležbo na lokalnih volitvah je lahko zelo veliko. Po raziskavi »Stališča o lokalni demokraciji« Centra za politološke raziskave, Fakultete za družbene vede iz leta 2003 je na prvem mestu razlog za neudeležbo na lokalnih volitvah »dovolj imam politik«, sledi mu »moj glas nima nobene teže« ter na tretjem mestu »nezadovoljen s ponujenimi kandidati«.²³

²³ Po Brezovšku, 2005, str. 20.

Kot ugotavljamo, je volilna udeležba na lokalnih volitvah praviloma nižja od volilne udeležbe na parlamentarnih in predsedniških volitvah, kar pa je zaskrbljujoče, saj so lokalne volitve pomembne za prebivalce lokalnih skupnosti. Zato bomo v nadaljevanju predstavili pomen lokalnih volitev za prebivalce lokalnih skupnosti.

3.4.2 Lokalne volitve

Lokalne volitve so volitve, ki so namenjene oblikovanju organov samoupravne lokalne skupnosti. Organi, ki se oblikujejo na podlagi volitev so, župan in občinski svet ter svet krajevne, vaške oziroma četrtne skupnosti. Ti organi so organi, ki odločajo o pomembnih vprašanjih lokalnega tipa.

Čeprav je kar nekaj načinov neposrednega sodelovanja občanov pri odločanju v lokalni skupnosti, pa so volitve najpogostejši način sodelovanja občanov v lokalni skupnosti in izbire njihovih predstavnikov za odločanje o pomembnih lokalnih vprašanjih. Tako lahko trdimo, da so lokalne volitve po pomenu in vlogi podobne volitvam na državni ravni. V obeh primerih gre za demokratično odločanje o tem, kateri ljudje bodo predstavljali voljo ljudi v organih na državni oziroma lokalni ravni.

Po zakonu o lokalnih volitvah razlikujemo med splošnimi volitvami in nadomestnimi volitvami ter naknadnimi in ponovnimi volitvami.

Med splošne volitve prištevamo redne in predčasne volitve.

Redne lokalne volitve se opravijo vsako četrto leto, in sicer največ dva meseca pred in najkasneje zadnjo nedeljo ali drug dela prost dan pred potekom štiriletnega mandata občinskih svetov in županov. V primeru podaljšanja mandatne dobe se rok šteje od dneva izteka podaljšane mandatne dobe. Redne lokalne volitve razpiše predsednik Državnega zbora Republike Slovenije, in sicer največ 135 dni pred iztekom štiriletnega mandata. Od dneva razpisa rednih lokalnih volitev pa do dneva glasovanja ne sme miniti več kot 90 in ne manj kot 60 dni.

Predčasne lokalne volitve se opravijo v primeru, če se občinski svet ali župana razpusti pred potekom štiriletnega mandata in če hkrati odstopi večina članov občinskega sveta oziroma če odstopi župan. Predčasne lokalne volitve razpiše občinska volilna komisija najkasneje 20 dni po razpustu občinskega sveta ali župana. Opravijo se najprej v 40 dneh in najpozneje dva meseca po razpustu občinskega sveta ali župana.

Nadomestne volitve razpiše občinska volilna komisija najpozneje v 15 dneh po ugotovitvi občinskega sveta o prenehanju mandata. Opravijo se po večinskem načelu v volilni enoti, v kateri je bil izvoljen član občinskega sveta ali župan, ki mu je prenehal mandat. Nadomestne volitve se opravijo, če članu občinskega sveta ali županu, ki je bil izvoljen na večinskih volitvah, preneha mandat. V primeru, če preneha mandat članu občinskega sveta, ki je bil izvoljen na proporcionalnih volitvah, postane član občinskega sveta za preostanek štiriletnega mandata tisti kandidat, ki bi

bil izvoljen, če ne bi bil izvoljen član občinskega sveta, ki mu je prenehal mandat, razen če je odstopil prej kot v šestih mesecih od potrditve mandata. Če tak kandidat v osmih dneh ne potrdi, da sprejme funkcijo člana občinskega sveta, se ta pravica prenese na naslednjega kandidata z iste liste kandidatov. Če takega kandidata ni, ga nadomesti kandidat z istoimenske liste v volilni enoti, v kateri je imela lista največji ostanek glasov v razmerju do količnika v volilni enoti. V primeru, če tudi noben kandidat s te liste v osmih dneh ne sporoči, da sprejme funkcijo člana občinskega sveta, se opravijo nadomestne volitve. Nadomestne volitve se ne opravijo, če članu občinskega sveta preneha mandat manj kot šest mesecev pred potekom mandatne dobe občinskega sveta, razen če občinski svet odloči drugače. Člana občinskega sveta se izvoli za čas do izteka mandatne dobe občinskega sveta.

Naknadne volitve se opravijo, če v volilni enoti ali na posameznem volišču ni bilo izvedeno glasovanje na dan, ki je določen za glasovanje. Razpiše jih občinska volilna komisija in se morajo opraviti najkasneje v 30 dneh od dneva, ki je bil določen za glasovanje na splošnih oziroma nadomestnih volitvah.

Ponovne volitve se opravijo v primeru, če občinski svet ne potrdi mandata člana občinskega sveta oziroma če sodišče na podlagi pritožbe razveljavi potrditev mandata člana občinskega sveta in občinska volilna komisija ugotovi, da je zaradi tega potrebno opraviti ponovne volitve. Razpiše jih občinska volilna komisija, opravijo pa se na podlagi obstoječih kandidatur najkasneje v 15 dneh od dneva razpisa ponovnih volitev. Ponovne volitve na podlagi novih kandidatur se opravijo najkasneje v dveh mesecih od dneva razpisa ponovnih volitev.

Volitve so tako pomembne za uravnavanje razmerja med državo in državljani (ki se nato tudi odraža na lokalni ravni), vplivajo na stabilnost političnega sistema, ki nato vpliva na delovanje lokalne samouprave. Poleg tega pa volitve uvajajo volivca v politični sistem in mu s tem dajejo občutek sodelovanja pri odločanju.

Lokalne volitve so po obliki primerljive z državnimi volitvami, saj zahtevajo enako organizacijo, potek in pravna varstva za uresničitev volilne pravice. Tako zakon o lokalnih volitvah v 2. členu določa, da se člani občinskega sveta, župani in člani svetov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti volijo na podlagi splošne in enake volilne pravice na svobodnih in neposrednih volitvah s tajnim glasovanjem.

Volilna pravica izhaja že iz Ustave Republike Slovenije. Po ustavi je volilna pravica splošna in enaka. Načelo splošne in enake volilne pravice je torej zagotovljeno že z ustavo.

»Splošna volilna pravica je pravica vsakega polnoletnega državljanca, da voli in da je voljen, ne glede na katerokoli osebno okoliščino (14. člen ustave). Enaka volilna pravica pa pomeni, da ima glas vsakega volivca enako veljavo in da ima pri volitvah v

ustrezne državne organe (državni zbor, predsednik republike) vsak volivec samo en glas.«²⁴

Torej na volilno pravico ne more vplivati narodnost, rasa, razredna, ekonomska ali druga pripadnost. Vendar so v skladu s tem načelom izključene oziroma začasno omejene pri izvrševanju te pravice tiste osebe, ki zaradi duševne bolezni ali mladosti ne morejo glasovati.²⁵

Načelo neposredne volilne pravice izhaja iz neposrednih volitev. To načelo pomeni, da volivci sami brez posrednika glasujejo za člane predstavniškega telesa. Pri tem lahko dodamo, da so neposredne volitve bolj demokratične od posrednih volitev, saj je pri neposrednih volitvah udeleženo večje število volivcev, ki neposredno vplivajo na izbiro svojih predstavnikov v predstavniškem telesu.²⁶

Načelo svobodne volilne pravice ima dva vidika. Prvi vidik se kaže v tem, da ima vsak volivec pravico, da se pri glasovanju svobodno opredeljuje in da ga pri tem ne sme nihče ovirati ali kako drugače vplivati na njegovo odločitev. Drugi vidik pa se kaže v tem, ali vsakdo svobodno uveljavlja svojo volilno pravico ali pa jo je dolžan uveljavljati oziroma je prisiljen k uveljavitvi volilne pravice – da voli.²⁷

To načelo pa je tesno povezano z načelom tajnosti glasovanja.

»Tajnost glasovanja je eden temeljnih pogojev za uresničevanje svobodne volilne pravice, zato je skoraj nepogrešljiv element politične demokracije.«²⁸

Prednost tajnega glasovanja je v tem, da omogoča volivcu svobodno izbiro. Na volivčevo odločitev pri glasovanju ne more vplivati nihče ter ga tudi ne more prisiliti, da bi glasoval oziroma se udeležil volitev.

3.5 RAZVOJ LOKALNE SAMOUPRAVE V SLOVENIJI

V tem poglavju bomo na kratko predstavili razvoj lokalne samouprave v Sloveniji.

Razvoj lokalne samouprave v Sloveniji bomo predstavili v naslednjem vrstnem redu:

- oblika lokalne samouprave v srednjem veku,
- oblika lokalne samouprave po marčni revoluciji leta 1848,
- oblika lokalne samouprave po razpadu Avstro-Ogrske leta 1918,
- komunalni sistem in
- občine.

²⁴ Kocjančič, 2003, str. 120.

²⁵ Po Gradu, 1999, str. 265.

²⁶ Po Gradu, 1998, str. 66–67.

²⁷ Po Gradu, 1992, str. 39.

²⁸ Grad, 2004, str. 45.

Prve začetne oblike lokalne samouprave v Sloveniji izhajajo iz srednjega veka in jih lahko najdemo že v srednjeveških mestnih provincah, ki so jih mestom podeljevali vladarji. Že v tem času je prihajalo do boja za večjo avtonomijo, in sicer proti zemljiški gospodi. Tu je pomembno poudariti, da so svojo samoupravo najprej razvila obmorska mesta, in sicer je na naša obmorska mesta vplivala Beneška republika. Mesta so imela v statutu zapisane pravice, ki jih je ob ustanovitvi podelil mestni gospod, ena izmed teh pravic je pravica do stalnega opravljanja trgovskih poslov. Lokalna samouprava na podeželju ni bila tako razvita kot v mestih in se je nanašala na odločanje o uporabi pašnikov ipd.

Z marčno revolucijo leta 1848 je bil odpravljen sistem zemljiškega gospostva. Uvedene so bile samostojne in politične samoupravne občine. Leta 1849 je bil sprejet začasni Zakon o občinah, le-ta je bil zamenjan leta 1862 z Okvirnim državnim zakonom o občinah in je skoraj ves čas veljal vse do razpada Avstro-Ogrske leta 1918. Ta zakon je urejal mestne, podeželske občine, ki so bile izenačene, poseben status pa je določal le glavnemu mestu posameznih dežel. S tem zakonom so bile predvidene tudi širše oblike lokalne samouprave, čeprav niso bile vzpostavljene. Tu lahko opomnimo, da ima tudi naša Ustava predvidene širše oblike lokalne samouprave – pokrajine, ki tudi še niso vzpostavljene. Prav tako je zanimivo, da smo bili tudi že v tistem času nagnjeni k velikemu številu občin, saj jih je samo na Kranjskem nastalo skoraj 350. Pri osnovi za nastanek so že takrat upoštevali število prebivalcev.

Po razpadu Avstro-Ogrske je Vidovdanska ustava iz leta 1921 uvedla tri ravni lokalne samouprave, in sicer občine, okraje in oblasti, ki pa so bile obenem tudi teritorialne enote državne uprave. Oktroirana ustava iz leta 1931 je za temeljno obliko lokalne skupnosti predvidela občine in banovine. V bivši Jugoslaviji so na začetku prevzeli sovjetski način oblikovanja lokalne samouprave, nato pa je bila uvedena lokalna samouprava v obliki občin in okrajev.

Komunalni sistem je bil uveden leta 1955. Pri tem so se občine preoblikovale v komune. Na območju Slovenije je bilo tako ustanovljenih 62 komun, ki so bile veliko večje kot današnje občine. Komune so opravljale vse javne zadeve lokalnega ali splošnega državnega pomena na svojem območju. To je pomenilo kar 85 odstotkov dejavnosti, ki so bile naloge države. Lokalne naloge pa so bile prenesene na krajevne skupnosti. Le-te so si morale same zagotoviti razvoj krajevne skupnosti s samoprисpevki, ampak jim je večkrat primanjkovalo sredstev za najnujnejše lokalne zadeve. Vendar se tudi pri današnjih občinah pojavlja ta problem, ki ga občine rešujejo s pomočjo države in zadolževanjem.

Današnja ureditev lokalne samouprave predvideva kot temeljno obliko lokalne skupnosti občino. Tukaj lahko poudarimo, da se občina od prejšnje ureditve razlikuje predvsem v tem, da občine ne opravljajo več nalog v imenu države, temveč samostojno opravljajo naloge, ki so lokalnega pomena. Vse ostale naloge pa sedaj opravljajo upravne enote v imenu države. Trdimo lahko, da so upravne enote ostanek predhodne ureditve – komunalnega sistema.

Prve lokalne volitve v Republiki Sloveniji so potekale leta 1994, in sicer v 147 občinah. Čez štiri leta so lokalne volitve potekale še v novoustanovljenih 45 občinah, tako da je bilo skupaj že 192 občin. Leta 2002 je bila novoustanovljena samo 1 občina, tako da je bilo skupaj 193 občin. Zadnji paket novoustanovljenih občin je bil v letu 2006, in sicer 17 občin, kar skupaj šteje 210 občin.

4 VOLITVE V OBČINSKE SVETE

Občinski svet je najvišji organ odločanja o vseh zadevah v okviru pravic in dolžnosti občine in je izvoljeno predstavniško telo.²⁹

Občinski svet se voli za dobo štirih let na podlagi splošne in enake volilne pravice z neposrednim in tajnim glasovanjem.

Redne volitve v občinske svete so bile razpisane na podlagi prvega odstavka 26. člena Zakona o lokalnih volitvah. Opravljene so bile v nedeljo 22. oktobra 2006. Volitve pa je razpisal tedanji predsednik državnega zbora Republike Slovenije France Cukjati.

4.1 VOLILNA PRAVICA

Po zakonu o lokalnih volitvah obsega volilna pravica pravico voliti in pravico biti voljen za člana občinskega sveta. Tako je imelo na lokalnih volitvah v letu 2006 pravico voliti in biti voljen 1.670.358 volilnih upravičencev. Iz spodnje tabele je razvidno, da se je število volilnih upravičencev od leta 2002 povečalo za skoraj 55.000, kar bi lahko pripisali vstopu Slovenije v Evropsko unijo leta 2004, saj so s tem pridobili volilno pravico na lokalnih volitvah tudi državljani držav članic Evropske unije.

Tabela 1: Število volilnih upravičencev na posameznih lokalnih volitvah

	1994	1998	2002	2006
Število občin skupaj	147	192	193	210
Število volilnih upravičencev	1.518.954	1.601.099	1.615.666	1.670.358

Vir: Lokalne volitve 1994–2006 (2007, str. 4)

Na lokalnih volitvah v letu 2006 je imel volilno pravico vsak državljan Republike Slovenije, ki je na dan glasovanja dopolnil 18 let. Zakon o lokalnih volitvah pa ima glede volilne pravice nekaj izjem za naslednje skupine ljudi:

- tujce,
- državljane držav članic Evropske unije,
- Rome in
- pripadnike narodnih skupnosti.

Značilnosti volilne pravice teh skupin so predstavljene v nadaljevanju.

²⁹ Po Vlaju, 1998, str. 274.

4.1.1 Volilna pravica drugih državljanov članic Evropske unije in tujcev

Čeprav je državljanstvo temeljni pogoj za uveljavitev posameznikovih političnih pravic, ki pripadajo državljanom Republike Slovenije, pa imamo z zakonom o lokalnih volitvah izjemo. Ta izjema se je uveljavila leta 2002, saj do takrat tujci niso imeli volilne pravice na lokalnih volitvah. Povod za uveljavitev te pravice je bilo približevanje Slovenije članstvu v Evropski uniji. Republika Slovenija se je tako v okviru pogajanj z Evropsko unijo s področja prostega gibanja oseb odločila, da bo uredila pogoje za uveljavitev volilne pravice na lokalnih volitvah državljanov Evropske unije, ki bivajo v državi članici, niso pa njeni državljani. To pravico so državljani Evropske unije dobili s članstvom Slovenije v Evropski uniji, vendar se je zakonodajno telo odločilo, da to področje uredi že prej, saj mora biti slovenska zakonodaja usklajena z zakonodajo Evropske unije.³⁰

Tako zakon o lokalnih volitvah ureja dve skupini tujcev. Prva skupina so državljani drugih držav članic Evropske unije in druga skupina so tujci, ki so iz držav nečlanic Evropske unije. Prva skupina ima tako pravico voliti in biti voljen za člana občinskega sveta pod pogojem, da je dopolnil na dan glasovanja 18 let in da ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji. Druga skupina tujcev pa ima le pravico voliti člane občinskega sveta, sami pa ne morejo biti voljeni oziroma ne morejo kandidirati na volitvah. Volijo lahko le, če so dopolnili na dan glasovanja 18 let in če imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji. Za obe skupini tujcev velja, da lahko volijo le v tisti občini, v kateri imajo stalno prebivališče.

4.1.2 Volilna pravica Romov

»Razmišljanja o vključitvi Romov v politično življenje na lokalni ravni in vključitev predstavnikov Romov v predstavniški organ lokalne skupnosti je v Sloveniji prisotno že vsaj deset let. Formalne temelje tem prizadevanjem pa je dala ustava leta 1991, kasneje pa še bolj natančno Zakon o lokalni samoupravi konec leta 1993.«³¹

Ustava v 65. členu določa le, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. Zakon, ki ureja te pravice, pa je Zakon o lokalni samoupravi, ki pravi, da imajo na območju, kjer živi avtohtono naseljena romska skupnost, Romi v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika. Zakon o lokalnih volitvah v 7. členu navaja, da imajo pravico voliti in biti voljeni za člana občinskega sveta – predstavnika romske skupnosti pripadniki te skupnosti, ki imajo volilno pravico.

Sicer Romi v Sloveniji živijo predvsem na Dolenjskem, v Beli krajini in v Prekmurju, v manjšem številu pa tudi na Gorenjskem.

O pravicah Romov govorijo številni mednarodni dokumenti. Med njimi je tudi Resolucija št. 249 Stalne konference lokalnih in regionalnih skupnosti Sveta Evrope iz

³⁰ Po Lavtarju, 2003, str. 54–55.

³¹ Lavtar, 2003, str. 49.

leta 1993. Ta resolucija poziva organe oblasti tako na regionalni kot lokalni ravni, da sprejmejo potrebne ukrepe za lažje vključevanje Romov v lokalno samoupravo in tako spodbudijo Rome, da bi tudi sami sodelovali pri projektih pospeševanja njihove integracije.

Občine v Sloveniji bi morale uresničiti to določbo (39. člen ZLS in posledično 7. člen ZLV) že na volitvah leta 1994, vendar tega niso storile in so kot najpogostejši razlog za to navedle, da zakon o lokalni samoupravi ne določa kriterijev za avtohtonost, poleg tega pa naj zakon ne bi določil rokov, v katerih je potrebno zakonsko določbo izpolniti.

Argument o nenatančni določbi zakona o lokalni samoupravi pa je zanikalo dejstvo, da je imela ena od občin izvoljenega predstavnika romske skupnosti v občinskem svetu že dva zaporedna mandata, dve občini pa sta to določbo vnesli v občinski statut v mandatu 1998–2002 in tako ustvarili pravno podlago za izvedbo volitev posebnega predstavnika romske skupnosti v občinski svet na prvih naslednjih lokalnih volitvah.

Na to področje je poseglo tudi ustavno sodišče, ko je na podlagi pritožbe odločilo, da mora zakonodajalec z bolj natančno določbo v zakonu odpraviti vse dvome o tem, kje in kdaj mora biti uresničena pravica romske skupnosti do upravljanja lokalnih javnih zadev.³²

Tako je Romom priznana dvojna politična subjektiviteta, saj imajo poleg splošne volilne pravice kot pripadniki romske skupnosti še posebno volilno pravico.

Novela zakona o lokalni samoupravi iz leta 2002 je tako določila 20 občin, ki morajo imeti v občinskem svetu po enega predstavnika romske skupnosti. Te občine so: Beltinci, Cankova, Črenšovci, Črnomelj, Dobrovnik, Grosuplje, Kočevje, Krško, Kuzma, Lendava, Metlika, Murska Sobota, Novo mesto, Puconci, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Tišina, Trebnje in Turnišče. (ZLS, 101. a člen)

Kljub določbi zakona pa je potrebno poudariti, da občina Grosuplje še vedno nima predstavnika romske skupnosti in tudi ni spremenila statuta občine. (Državni zbor, 30. redna seja 2007)

4.1.3 Volilna pravica pripadnikov narodnih skupnosti

Pripadniki narodnih skupnosti kot tudi pripadniki romske skupnosti imajo pravico do svojega predstavnika že po ustavi Republike Slovenije. Zakon o lokalni samoupravi v 39. členu podrobneje ureja to področje in določa, da imata narodni skupnosti, italijanska in madžarska narodna skupnost, na narodnostno mešanih območjih v občinskem svetu najmanj po enega predstavnika. V Sloveniji je tako zagotovljena volilna pravica pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti. Pripadniki teh dveh skupnosti imajo tako aktivno kot tudi pasivno volilno pravico. Zakon o lokalnih volitvah namreč določa, da imajo pripadniki italijanske in madžarske narodne

³² Po Lavtarju, 2003, str. 50–51.

skupnosti pravico voliti in biti voljen za člana občinskega sveta. Ta pravica se nanaša samo na pripadnike teh dveh narodnih skupnosti, ne pa tudi na slovenske državljane.

Pripadnost eni narodni skupnosti je pri volitvah za člane občinskega sveta dodatni oziroma posebni pogoj za pridobitev volilne pravice, poleg tega pogoja pa morajo biti izpolnjeni tudi tisti pogoji, ki se nanašajo na splošno volilno pravico, in sicer polnoletnost, državljanstvo Republike Slovenije in poslovna sposobnost oziroma da ta ni bila odvzeta.

Pripadniki teh dveh narodnosti imajo poleg posebne volilne pravice tudi splošno volilno pravico, zato gre pri njihovi volilni pravici za izjemo od načela splošne in enake volilne pravice. Tako imajo pripadniki obeh narodnih skupnosti v občinskem svetu zagotovljeno določeno število članov sveta, poleg tega pa glasujejo tudi o drugih članih sveta. Imajo torej dve volilni pravici za isto telo, glede na njihovo število pa je ta tudi več vredna kot volilna pravica drugih državljanov.

Ta ureditev je bila napadena pred ustavnim sodiščem. Pobudniki ustavnosodne presoje so menili, da je dvojna volilna pravica obeh narodnih skupnosti v neskladju z ustavo, in sicer z načelom enakosti pred zakonom ter da je to nedopustna diskriminacija, ki v ničemer ne prispeva k varstvu obeh narodnih skupnosti. Ustavno sodišče je bilo drugačnega mnenja, torej da takšna obstoječa ureditev ni v neskladju z ustavo. Bilo je mnenja, da je posebna volilna pravica pripadnikov obeh narodnih skupnosti izraz ustavno zajamčene zaščite pripadnikov teh skupnosti (pozitivna diskriminacija).³³

4.1.4 Evidenca volilne pravice

Volilna evidenca mora biti ustrezno evidentirana tako na državni kot na lokalni ravni. Namen evidentiranja volilne pravice je omogočiti uveljavitev volilne pravice tistim, ki imajo to pravico, pri tem pa onemogočiti tistim, ki je nimajo. Vsak, ki je evidentiran kot volivec, ima pravico glasovati. Brez evidence bi bil volilni postopek otežen, saj bi moral vsak volivec posamezno dokazovati svojo volilno pravico, kar bi zelo otežilo in podaljšalo trajanje glasovanja.

Po slovenski zakonodaji imamo v Sloveniji stalno evidenco volilne pravice, ki se vodi v registru stalnega prebivalstva v upravni enoti ter v centralnem registru prebivalstva Republike Slovenije. Za vodenje stalne evidence volilne pravice je pristojna upravna enota. Volilna pravica se vpiše po uradni dolžnosti v register stalnega prebivalstva, v katerem je državljan vpisan po svojem stalnem prebivališču. V register se vpisujejo vse spremembe stalnega prebivališča oziroma s samo volilno pravico.³⁴

³³ Po Gradu, 1998, str. 150–151.

³⁴ Po Gradu, 2004, str. 123–124.

Za vsake volitve se na podlagi evidence volilne pravice sestavijo volilni imeniki. Zakon o evidenci volilne pravice pozna naslednje vrste volilnih imenikov:

1. splošni volilni imenik;
2. volilni imenik državljanov Republike Slovenije, ki nimajo stalnega prebivališča v Republiki Sloveniji;
3. volilni imenik za volitve v Evropski parlament,
4. volilni imenik državljanov Republike Slovenije, pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti,
5. volilni imenik državljanov Republike Slovenije, pripadnikov romske skupnosti.

Pri lokalnih volitvah v letu 2006 so se uporabljali volilni imeniki iz 1., 4. in 5. točke in se od imenikov, ki se uporabljajo pri državnih volitvah, razlikujejo po nazivu (občinski volilni imenik) in po tem, da se imenik nanaša samo na tiste volivce, ki imajo v občini stalno prebivališče.

Tako zakon o lokalnih volitvah pozna dve vrsti volilnih imenikov, in sicer splošni občinski volilni imenik ter posebni volilni imenik. Drugi se ločeno vodi za pripadnike narodnih in romske skupnosti. Splošni občinski imenik sestavi pristojen organ, to je upravna enota. Posebni občinski imenik za narodni skupnosti sestavi komisija ustrezne samoupravne narodne skupnosti, za romsko skupnost pa posebna komisija. (ZEVP, 35. in 41. člen)

4.2 VOLILNI SISTEM

Pojem volilni sistem lahko uporabimo v širšem in ožjem pomenu. V širšem pomenu ga uporabljamo za skupek predpisov, ki se nanašajo na volitve oziroma pravno ureditev volitev (o volilni pravici, organizaciji volitev, postopku in tehniki volitev, o razdelitvi mandatov itd.). V ožjem pomenu pa ga uporabimo samo za sistem razdelitve mandatov.³⁵

V tem poglavju se bomo osredotočili na volilni sistem v ožjem pomenu, torej na sistem razdelitve mandatov. Naš zakon o lokalnih volitvah pozna tako večinski kot proporcionalni sistem volitev, v večini občin pa se uporablja proporcionalni sistem. Večinski sistem se uporablja v majhnih občinah.

Zakon o lokalnih volitvah v 9. členu navaja, kdaj se uporabi večinski in kdaj proporcionalni sistem. Če šteje občinski svet manj kot 12 članov, se člani občinskega sveta volijo po večinskem načelu. Če pa šteje občinski svet 12 ali več članov, se ti volijo po proporcionalnem sistemu. Tu je potrebno poudariti posebnost, ki se nanaša na ugotovitev števila članov občinskega sveta. Torej, za ugotovitev števila članov občinskega sveta se ne upošteva števila članov občinskega sveta, ki so predstavniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, ter predstavnikov romske

³⁵ Po Gradu, 1998, str. 51–52.

skupnosti (slednji se volijo po večinskem sistemu). Število članov občinskega sveta se določi na podlagi števila prebivalcev v občini, tako da občinski svet šteje naslednje število članov:

- 7 do 11 članov v občini z do 3.000 prebivalcev,
- 12 do 15 članov v občini z do 5.000 prebivalcev,
- 16 do 19 članov v občini z do 10.000 prebivalcev,
- 20 do 23 članov v občini z do 15.000 prebivalcev,
- 24 do 27 članov v občini z do 20.000 prebivalcev,
- 28 do 31 članov v občini z do 30.000 prebivalcev,
- 32 do 35 članov v občini s preko 30.000 prebivalcev,
- 36 do 45 članov v občini s preko 100.000 prebivalcev.

V narodno mešanih občinah imata narodni skupnosti v občinskih svetih desetino skupnega števila članov občinskega sveta oziroma najmanj enega. (ZLV, 116. člen) Po večinskem volilnem sistemu se je volilo v 60 občinah, proporcionalni sistem pa je bil uporabljen v 150 občinah. Iz tabele lahko razberemo, da se je večinski volilni sistem od prvih lokalnih volitev do volitev v letu 2006 povečal za trikrat. To bi lahko pripisali drobljenju občin, saj smo največ novo nastalih občin dobili v letu 1998, kar 45 in nato leta 2006 17 novih občin. Pri tem pa se je vedno povečalo število občin z večinskim volilnim sistemom.

Tabela 2: Število občin glede na volilni sistem

	1994	1998	2002	2006
Število občin skupaj	147	192	193	210
Občine s proporcionalnim volilnim sistemom	131	144	145	150
Občine z večinskim volilnim sistemom	16	48	48	60

Vir: Lokalne volitve 1994–2006 (2007, str. 4)

V nadaljevanju sta predstavljena oba volilna sistema.

4.2.1 Večinske volitve oziroma večinski volilni sistem

Večinski volilni sistem se uporablja v manjših občinah, kje se voli do 11 članov občinskega sveta. Glasuje se o posameznih kandidatih. Pri tem volivec glasuje za toliko kandidatov, kolikor članov občinskega sveta se voli v volilni enoti. Občina se pri tem lahko razdeli na več volilnih enot ali pa ostane kot ena volilna enota. V zelo majhnih občinah, v katerih občinski svet nima več kot 7 članov, se lahko vsi člani občinskega sveta volijo v eni volilni enoti, to pomeni, da se občine ne razdeli na volilne enote. Ta izjema prav tako velja za volitve članov občinskega sveta, ki predstavljajo italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost ter za predstavnika romske skupnosti, saj se ti volijo v občini kot eni volilni enoti. Izvoljen je tisti

kandidat oziroma tisti kandidati, ki so dobili največ glasov. Gre torej za sistem relativne večine.³⁶

Torej je pogoj za izvolitev kandidata relativna večina v razmerju do drugih kandidatov. Pri tem je lahko izvoljen kandidat, ki je dobil zelo majhen delež glasov, vendar je le ta večji od deleža ostalih kandidatov. Z vidika volivcev pomeni tak sistem izvolitev tistega kandidata, ki ga podpira le manjši del volivcev v volilni enoti, volja večine pa pri volilnem izidu sploh ni upoštevana. Te značilnosti pa so še večje, če se v volilni enoti voli več članov občinskega sveta. V tem primeru so deleži glasov, ki so jih dobili izvoljeni kandidati, še manjši od deleža glasov kandidatov, ki niso bili izvoljeni. Pogosto pa se zgodi, da so na vsa mesta izvoljeni kandidati ene stranke, to pa pripelje do nesorazmernosti pri delitvi mandatov.³⁷

Zakon o lokalnih volitvah ureja primer izenačenosti števila glasov. Če se v volilni enoti voli en član občinskega sveta in sta dva kandidata dobila enako najvišje število glasov, odloči o izvolitvi med njima žreb. Prav tako odloča žreb med kandidatom v volilni enoti, kjer se voli več članov občinskega sveta, v primeru da imata zadnja dva kandidata, ki prideta v poštev za izvolitev enako število glasov.

4.2.2 Proporcionalne volitve oziroma proporcionalni volilni sistem

Zakon o lokalnih volitvah opredeljuje proporcionalne volitve v členih 13 do 18. Po proporcionalnem sistemu se voli občinske svete, ki štejejo 12 ali več članov. Pri proporcionalnih volitvah se glasuje o listah kandidatov v volilni enoti. Volivec glasuje samo za eno listo kandidatov. Poleg tega lahko volivec na glasovnici pri listi kandidatov, za katero je glasoval, označi kandidata, ki mu da prednost pri izvolitvi pred ostalimi kandidati na listi. Temu glasju pravimo preferenčni glas in ga volivec lahko da samo enemu kandidatu z liste.

Če se glasuje o listah kandidatov v občini kot eni volilni enoti, se mandati dodelijo listom kandidatov po zaporedju najvišjih količnikov, ki se dobijo tako, da se število glasov za vsako listo kandidatov deli z vsemi števili od 1 do števila članov občinskega sveta (D`Hondtov sistem). Z liste kandidatov je izvoljenih toliko kandidatov, kolikor mandatov je dobila lista. (ZLV, 14. člen)

Če se glasuje o listah kandidatov po volilnih enotah, se število mandatov, ki jih dobi posamezna lista v volilni enoti, ugotovi s količnikom, ki se izračuna tako, da se skupno število glasov, oddanih za vse liste kandidatov v volilni enoti, deli s številom članov občinskega sveta, ki se volijo v volilni enoti. S tem količnikom se deli število glasov za listo. Listi pripada toliko mandatov, kolikokrat je količnik vsebovan v številu glasov za listo. (ZLV, 15. člen)

³⁶ Po Gradu, 1998, str. 154.

³⁷ Po Gradu, 1998, str. 75–76.

Mandati, ki niso bili razdeljeni v volilnih enotah, se razdelijo na ravni občine na podlagi seštevka glasov, oddanih za istoimenske liste, ki so bile vložene v dveh ali več volilnih enotah. Za razdelitev teh mandatov se najprej ugotovi, koliko mandatov bi pripadalo istoimenskim listam, sorazmerno številu glasov, ki so jih dobile v vseh volilnih enotah. To se ugotovi na podlagi zaporedja najvišjih količnikov, ki se izračunajo tako, da se seštevki glasov, ki so jih dobile istoimenske liste v vseh volilnih enotah, delijo z vsemi števili od ena do skupnega števila mandatov. Istoimenski listi se pri delitvi mandatov na ravni občine dodeli toliko mandatov, kolikor znaša razlika med številom že dobljenih mandatov v volilni enoti in številom mandatov, dobljenih po izračunu iz tega odstavka. Ti mandati se dodelijo istoimenski listi v tisti volilni enoti, ki je imela največji ostanek glasov v razmerju do količnika v volilni enoti. V primeru da sta dve listi kandidatov, ki imata enak najvišji količnik po zaporedju najvišjih količnikov, med njima odloča o delitvi mandatov žreb. (ZLV, 16. in 17. člen)

4.3 VOLILNE ENOTE

Pri volitvah članov občinskega sveta se volilne enote oblikujejo tako, da se en član občinskega sveta voli na približno enako število prebivalcev. Ta določba (28. člen) zakona o lokalnih volitvah na eni strani uveljavlja načelo enake volilne pravice, na drugi strani pa so volilne enote čim bližje dejanskim skupnostim znotraj občine (ožjim delom občine). Če je območje občine razdeljeno na krajevne, vaške ali četrtne skupnosti, obsega volilna enota območje ene ali več takih skupnosti. V primeru, da območje občine ni razdeljeno na krajevne, vaške ali četrtne skupnosti, pa volilna enota obsega območje enega ali več naselij ali dela naselja.

V primeru večinskih volitev članov občinskega sveta se v občini oblikujejo volilne enote. V posamezni volilni enoti se voli enega ali več članov občinskega sveta, če je to smiselno, vendar ne več kot tri. Če občinski svet ne šteje več kot 7 članov, se lahko vsi člani občinskega sveta volijo v eni volilni enoti. Prav tako se v občini kot v eni volilni enoti voli predstavnike madžarske oziroma italijanske narodne skupnosti ter predstavnike romske skupnosti.

Pri proporcionalnih volitvah se člani občinskega sveta praviloma volijo v občini kot eni volilni enoti, s tem je omogočena najbolj dosledna delitev mandatov. Po zakonu pa se lahko v občini oblikujejo volilne enote, vendar se mora v vsaki volilni enoti voliti najmanj 5 članov občinskega sveta.³⁸

³⁸ Po Gradu, 1998, str. 157.

4.4 KANDIDIRANJE

Tabela 3: Občinske svetnice in svetniki

	1994	1998	2002	2006
Število občin, skupaj	147	192	193	210
Kandidatke in kandidati za občinske svetnice in svetnike, skupaj	16820	20314	23426	26721
Izvoljeni občinski svetnice in svetniki, skupaj	2779	3188	3231	3386

Vir: Lokalne volitve 1994–2006 (2007, str. 4, 13)

Iz tabele lahko razberemo, da se je s povečevanjem števila občin povečevalo tudi število izvoljenih svetnic in svetnikov, prav tako pa se je tudi povečevalo število kandidatk in kandidatov za občinske svetnice in svetnike. Tako je na lokalnih volitvah v letu 2006 kandidiralo 26721 kandidatov in kandidatk v 210 občinah. Izvoljenih je bilo 3386 občinskih svetnic in svetnikov.

Vsak volilni sistem ima svoje posebnosti pri postopku kandidiranja. Tako imamo v Republiki Sloveniji z Zakonom o lokalnih volitvah posebej določbe o kandidiranju za večinski sistem in za proporcionalni sistem. Zakon pa ima skupne določbe o kandidiranju. Tako je kandidat, ki je želel kandidirati na lokalnih volitvah 2006, moral izpolnjevati naslednje pogoje. Imeti mora stalno prebivališče v volilni enoti, v kateri kandidira za člana občinskega sveta. Kandidat lahko kandidira samo v eni volilni enoti in samo na eni listi kandidatov. Podati mora pisno soglasje za kandidaturo, ki je nepreklicna. (ZLV, 68.–70. člen)

Politična stranka ali volivci, ki v volilni enoti določijo več kot enega kandidata za člana občinskega sveta, morajo določiti kandidate oziroma kandidatne liste tako, da pripada vsakemu od obeh spolov najmanj 40 odstotkov kandidatur oziroma mest na kandidatni listi. Svoje kandidate oziroma kandidate na prvi polovici kandidatne liste morajo razporediti izmenično po spolu. Na kandidatnih listah, na katerih so uvrščeni trije kandidati oziroma kandidatke, mora biti najmanj en predstavnik vsakega od spolov. (ZLV, 70. a člen)

Na lokalnih volitvah v letu 2006 je kandidiralo za člane in članice občinskih svetov 26.721 kandidatk in kandidatov. Od tega je bilo 17.959 kandidatov za člane občinskih svetov in 8.762 kandidatke za članice občinskih svetov.

Vsak volivec lahko da podporo s podpisom samo enemu predlogu kandidatov, ki se volijo po večinskem načelu, ali samo eni listi kandidatov. (ZLV, 71. člen)

4.4.1 Kandidiranje za večinske volitve

Kandidate za večinske volitve določijo politične stranke v občini in volivci v volilni enoti.

Vsaka politična stranka v občini lahko določi kandidate za občinski svet v vsaki volilni enoti, vendar v vsaki od njih le toliko, kolikor članov občinskega sveta se voli v volilni enoti. Politična stranka določi kandidate po postopku, ki je določen z njenim pravilnikom, pri tem pa lahko sodelujejo le njeni člani, ki imajo volilno pravico in stalno prebivališče v občini. Kandidate določijo s tajnim glasovanjem.

Kandidate lahko predlagajo tudi volivci, in sicer s podpisovanjem. Kandidate za člane občinskega sveta v posamezni volilni enoti lahko določi skupina volivcev, ki imajo stalno prebivališče v volilni enoti in zberejo najmanj 2 odstotka podpisov od števila volivcev v volilni enoti na dan razpisa volitev, vendar ne več kot 2.500. Pri tem lahko skupina volivcev v posamezni volilni enoti določi največ toliko kandidatov, kolikor članov občinskega sveta se voli v volilni enoti.

Omenili smo že, da se člani občinskega sveta, ki predstavljajo pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti ter romske skupnosti, volijo drugače. Tako kandidate za člane občinskega sveta, ki so predstavniki italijanske oziroma madžarske narodnostne skupnosti, določijo volivci te narodne skupnosti v občini s podpisi najmanj 15 volivcev. Kandidate za člane občinskega sveta, ki so pripadniki romske skupnosti, pa določijo volivci te skupnosti v občini s podpisi najmanj 15 volivcev ali organ društvene organizacije Romov v občini. (ZLV, 48.–51., 53.–55. člen)

4.4.2 Kandidiranje za proporcionalne volitve

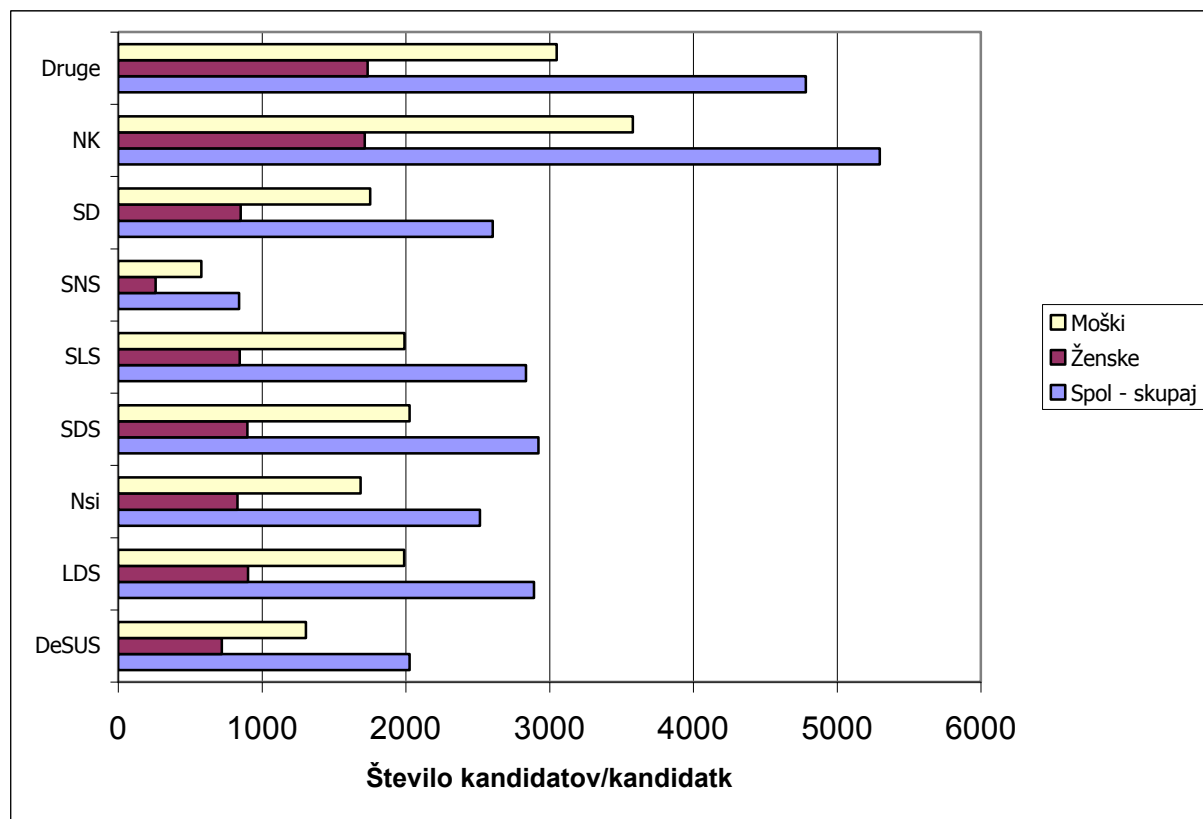
Pri kandidiranju za volitve članov občinskega sveta po proporcionalnem sistemu se določajo liste kandidatov. Na listi kandidatov je lahko največ toliko kandidatov, kolikor članov občinskega sveta se voli v volilni enoti, ki jih določijo politične stranke v občini ali volivci v volilni enoti.

Vsaka politična stranka v občini lahko določi po eno listo kandidatov v vsaki volilni enoti. Kandidate določi po postopku, določenem z njenimi pravili, določijo jih lahko samo člani politične stranke, ki imajo volilno pravico in stalno prebivališče v občini. Določijo jih s tajnim glasovanjem.

Skupina volivcev, ki imajo stalno prebivališče v volilni enoti, lahko določi listo kandidatov v volilni enoti s podpisovanjem. Skupina volivcev mora zbrati najmanj 2 odstotka podpisov od števila volivcev v volilni enoti na dan razpisa volitev, vendar ne več kot 2.500. Pri tem lahko vsaka skupina volivcev določi le eno listo kandidatov. (ZLV, 65.–68. člen)

V nadaljevanju bomo predstavili nekaj značilnosti kandidatov in kandidatke za člane in članice občinskih svetov na lokalnih volitvah 2006.

Graf 2: Kandidati in kandidatke za člane in članice občinskih svetov po spolu in kandidatnih listah na lokalnih volitvah 2006

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad Republike Slovenije. Volitve v občinske svete, Slovenija 22.10.2006.

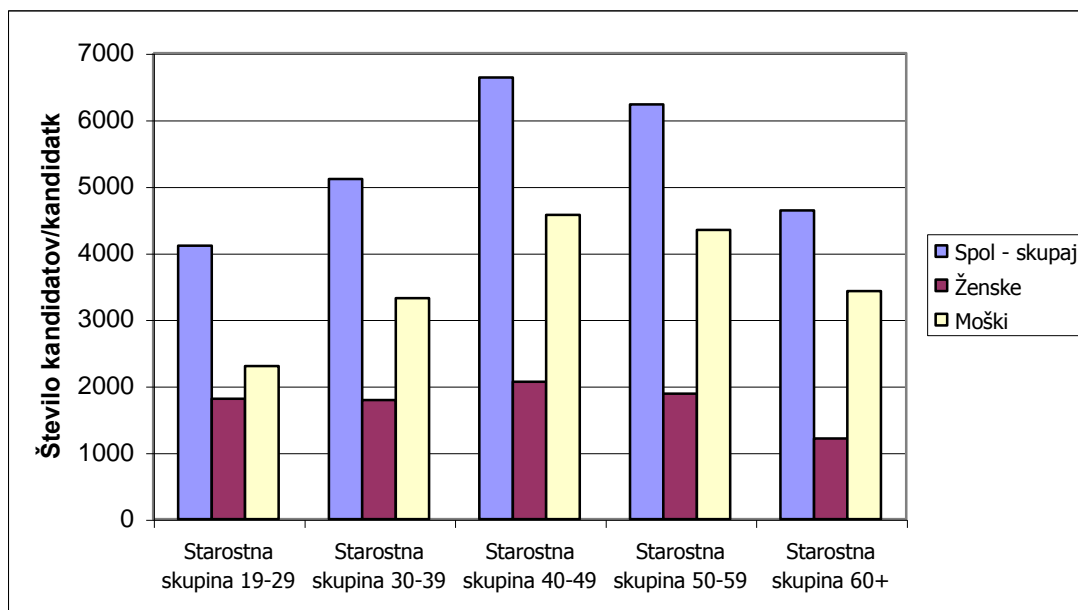
Iz zgornjega grafa lahko razberemo, da so največ kandidatur za člane in članice občinskih svetov vložili neodvisni kandidati, kar 5296. Sledijo jim naslednje parlamentarne stranke: SDS (2924), LDS (2892), SLS (2836), SD (2606), NSi (2517), DeSUS (2026) in SNS (840). Tako so neodvisni kandidati za člane in članice občinskih svetov vložili skoraj 20 odstotkov vseh kandidatur. S skoraj 11 odstotki jim sledijo SDS, LDS in SLS.

Postavlja se vprašanje, zakaj za člane občinskih svetov kandidira vse več neodvisnih kandidatov. Na to vprašanje bi lahko odgovorili s trditvijo, da se ljudje vse težje identificirajo s političnimi strankami. Verjetna vzroka pa sta njihova predstava o politiki kot o nečem slabem in posledično s tem o političnih strankah kot o predstavnikih tega slabega. Drugi razlog pa je odločitev za samostojno kandidiranje, ker v stranki niso uspeli doseči mesta na kandidatni listi.³⁹

Zastopanost žensk na kandidatnih listah je bila pri skoraj vseh strankah več kot 30-odstotna, le SLS je imela zastopanost žensk na kandidatni listi manjšo od 30 odstotkov.

³⁹ Po Lavtarju, 2007, str. 36.

Graf 3: Kandidati in kandidatke za člane in članice občinskih svetov po spolu in starostni skupini na lokalnih volitvah 2006

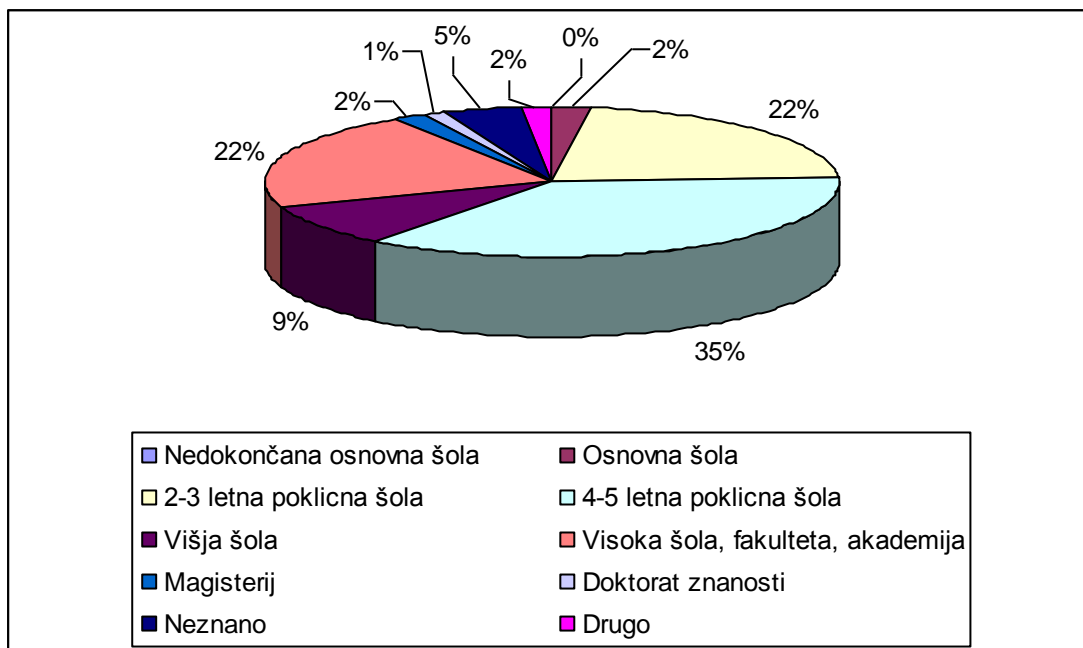

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad Republike Slovenije. Volitve v občinske svete, Slovenija 22.10.2006.

Na lokalnih volitvah leta 2006 je bilo največ kandidatov in kandidatke starih med 40 in 49 let. Sledijo ji starostna skupina med 50 in 59 let, starostna skupina med 30 in 39 let, starostna skupina 60 let in več in kot zadnja starostna skupina med 19 in 29 let.

Zastopanost kandidatke za članice občinskih svetov je največja prav tako v starostni skupini med 40 in 49 letom. Sledijo ji starostna skupina med 50 in 59 letom, zelo izenačeni pa sta starostni skupini med 19 in 29 letom in starostna skupina med 30 in 39 letom. Najmanj kandidatke za občinske svetnice je bilo v starostni skupini 60 let in več.

Graf 4: Izobrazbena struktura kandidatov in kandidatk za člane in članice občinskih svetov

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad Republike Slovenije. Volitve v občinske svete, Slovenija 22.10.2006.

Graf 4 prikazuje izobrazbeno strukturo kandidatov in kandidatk za člane in članice občinskih svetov na lokalnih volitvah v letu 2006. Kot je razvidno iz izobrazbene strukture, je največ kandidatov in kandidatk za občinske svetnike in svetnice s 4-5 letno poklicno šolo, sledijo jim kandidati in kandidatke s 2-3 letno šolo ter kandidati z visoko šolo, fakulteto, akademijo. Tretje mesto so z 9 odstotki zavzeli kandidati z višjo šolo, s 5 odstotki jim sledijo kandidati, ki niso navedli izobrazbe. Z 2 odstotka jim sledijo tri skupine kandidatov, in sicer kandidati z osnovno šolo, kandidati z magisterijem in kandidati z drugo izobrazbo. Na repu so ostali kandidati z doktoratom, in sicer jih je samo za 1 odstotek, ter na koncu so še kandidati z nedokončano osnovno šolo.

4.5 GLASOVANJE

Občinska volilna komisija določi volišča in obvesti volivce o dnevu glasovanja in o volišču, kjer so vpisani v volilni imenik. Zakon omogoča določenim skupinam volivcev, da lahko glasujejo prej, po pošti ali na domu.

1. Volivci, ki so na dan glasovanja odsotni, lahko glasujejo pred dnevom volitev, vendar ne prej kot 5 dni in ne kasneje kot 2 dni pred dnevom glasovanja, na posebnem volišču na sedežu občinske volilne komisije.
2. Volivci, ki so oskrbovanci domov za starejše in nimajo stalnega prebivališča v domu, in volivci, ki so na zdravljenju v bolnišnici, lahko glasujejo po pošti, če to sporočijo najkasneje 7 dni pred dnem glasovanja občinski volilni komisiji.

3. Volivci, ki se zaradi bolezni ne morejo udeležiti volitev na volišču, kjer so vpisani v volilni imenik, lahko glasujejo na svojem domu pred volilnim odborom, če to sporočijo najkasneje 3 dni pred glasovanjem občinski volilni komisiji.

Poudariti je potrebno, da se način glasovanja in prav tako glasovnica razlikujeta pri večinskem in proporcionalnem sistemu volitev.

Glasovnica za večinske volitve vsebuje naslednje sestavine:

- oznako občine in oznako volilne enote,
- zaporedne številke ter priimke in imena kandidatov po seznamu ter imena predlagateljev,
- navodilo o načinu glasovanja.

Volivec glasuje tako, da na glasovnici obkroži zaporedno številko pred imeni kandidatov, za katere glasuje. Pri tem lahko glasuje za največ toliko kandidatov, kolikor se voli članov občinskega sveta v občini oziroma v volilni enoti.

Glasovnica za proporcionalne volitve, pri katerih se glasuje o listah kandidatov, vsebuje:

- oznako občine in oznako volilne enote,
- zaporedne številke in imena list kandidatov po vrstnem redu iz seznama list kandidatov, pri vsaki listi pa prostor za vpis preferenčnega glasu za posameznega kandidata na listi,
- navodilo o načinu glasovanja.

Volivec glasuje tako, da obkroži zaporedno številko liste kandidatov, za katero glasuje, in pri tem, če želi dati posameznemu kandidatu z liste preferenčni glas, vpiše v za to določen prostor pri listi zaporedno številko kandidata z liste, ki mu daje preferenčni glas. (ZLV, 75.–83. člen)

4.6 UGOTAVLJANJE VOLILNIH IZIDOV

Ko se glasovanje konča, je opravljena temeljna funkcija volitev, saj so volivci izjavili svojo voljo in jo je potrebno sedaj samo še ugotoviti. V fazi ugotavljanja volilnih izidov se ugotovi volja volivcev glede kandidatov za člane občinskega sveta ter na podlagi tega se razdelijo sedeži v občinskem svetu. Način ugotovitve izida glasovanja je odvisen od volilnega sistema. Ugotovitev izida je zelo enostavna pri sistemu relativne in absolutne večine, zaplete pa se pri proporcionalnem sistemu.

Ugotavljanje izida glasovanja pri volitvah članov občinskega sveta lahko razdelimo na več faz. Ugotavljanje poteka v dveh ali treh fazah, odvisno od volilnega sistema in števila volilnih enot.

Prva faza je v obeh volilnih sistemih ugotavljanje izida glasovanja na vsakem volišču, od tu dalje pa poteka postopek različno. Pri večinskem sistemu je samo še druga

faza, ki se opravi na ravni volilne enote ali celotne občine. Torej gre za ugotavljanje volilnega izida na ravni volilne enote ali občine.

Pri proporcionalnih volitvah pa je druga faza ugotavljanje izida glasovanja v volilni enoti, tretja faza pa je ugotavljanje izida glasovanja na ravni vse občine.

Izid glasovanja na volišču ugotovi volilni odbor, ki je vodil glasovanje. Volilni odbor mora pregledati vse oddane glasovnice, oceniti njihovo veljavnost in ugotoviti pri vsaki posebej voljo volivcev. Na koncu volilni odbor ugotovi volilni izid tako, da prešteje, koliko glasov so dobili posamezni kandidati oziroma liste kandidatov.

Ko volilni odbor ugotovi izid glasovanja na volišču, se razdelijo sedeži oziroma mandati v občinskem svetu. To opravi volilna komisija volilne enote oziroma občinska volilna komisija. V primeru, da je občina razdeljena na volilne enote, je potrebno mandate deliti že v volilni enoti. Zato mora volilna komisija volilne enote ugotoviti volilni izid v vsej volilni enoti.

Če se pri volitvah uporablja večinski sistem, je delitev sedežev oziroma mandatov v volilni enoti že dokončna. Če pa se uporablja proporcionalni sistem, je to še druga faza ugotavljanja volilnih izidov, kateri sledi še dokončna delitev mandatov na ravni občine. Pri večinskem volilnem sistemu volilna komisija ugotovi, koliko glasov so dobili posamezni kandidati in kateri kandidati so izvoljeni. Pri proporcionalnem sistemu volilna komisija volilne enote oziroma občinska volilna komisija ugotovi, koliko glasov je dobila posamezna lista kandidatov, koliko mandatov pripada posamezni listi kandidatov in kateri kandidati s posameznih list kandidatov so izvoljeni. Pri tem se pogleda tudi, koliko preferenčnih glasov so dobili posamezni kandidati in ali ti zadostujejo za izvolitev.⁴⁰

Kandidati so izvoljeni po vrstnem redu na listi, razen če je najmanj četrtnina volivcev, ki so glasovali za posamezno listo kandidatov, oddala preferenčne glasove za posamezne kandidate z liste. V tem primeru so z liste izvoljeni kandidati, ki so dobili največje število preferenčnih glasov po zaporedju največjega števila preferenčnih glasov, kolikor število preferenčnih glasov posameznega kandidata presega 10 odstotkov števila vseh glasov, oddanih za listo. V primeru, da po tem pravilu ni izvoljenih toliko kandidatov, kolikor mandatov pripada posamezni listi, se preostali mandati dodelijo kandidatom po vrstnem redu kandidatov na listi. Če imata zadnja dva kandidata z liste kandidatov, ki prideta v poštev za izvolitev, enako število preferenčnih glasov, odloča o izvolitvi med njima žreb. (ZLV, 18. člen)

4.6.1 Vloga in pomen preferenčnega glasu v Sloveniji

Preferenčni glas omogoča volivcu, da na volitvah ne izbira le med političnimi strankami, temveč tudi med posamezniki znotraj te politične stranke. Vse več držav ga uporablja in med njimi je tudi Republika Slovenija zaradi posrečene kombinacije glasovanja za posameznika ter proporcionalne zastopanosti strank.⁴¹

⁴⁰ Po Gradu, 1998, str. 181–184.

⁴¹ Po Toplaku, 2003, str. 15.

Zakon o lokalnih volitvah, ki je bil sprejet leta 1993, je prvič omogočil volivcem možnost izbire posameznih kandidatov znotraj strank. Tu je potrebno poudariti, da imajo to možnost, tudi sedaj, samo volivci v tistih občinah, kjer se volijo občinski sveti z 12 ali več člani. Kot je bilo že omenjeno, volivec pri proporcionalnih volitvah glasuje o listah kandidatov. Torej glasuje lahko samo za eno listo in ima samo en glas. Pri tem pa ima možnost oddati tudi prednostni glas za enega od kandidatov liste, za katero je glasoval. (ZLV, 13. člen)

Preferenčni glas ni obvezen, saj volivec lahko odda glas samo za listo kandidatov, ne pa tudi preferenčnega glasu. Kot je bilo že navedeno v podpoglavju Glasovanje, volivec preferenčni glas odda tako, da na glasovnici vpiše v za to določen prostor zaporedno številko kandidata z liste, ki mu daje prednostni glas.

Preferenčni glasovi pri volitvah občinskih svetov se ne upoštevajo v vsakem primeru. Leta 1993 je državni zbor sprejel odločitev, po kateri so se preferenčni glasovi uporabljali le pri tistih kandidatih, ki so dobili preferenčne glasove večine volivcev, ki so glasovali za listo, torej so se upoštevali tudi glasovi tistih volivcev, ki sploh niso oddali preferenčnega glasu. Teoretično je bil lahko na podlagi preferenčnega glasu izvoljen le en kandidat. Za oddajo prednostnega glasu se je na lokalnih volitvah leta 1994 in leta 1998 odločila petina volivcev in tako nobenemu kandidatu ni uspelo preseči tega praga.⁴²

Tako je prišlo leta 2002 do spremembe zakonske ureditve preferenčnega glasu. Kandidati so izvoljeni po vrstnem redu na seznamu, razen če je najmanj četrtnina volivcev, ki so glasovali za posamezno listo, oddala preferenčne glasove za posamezne kandidate z liste. V tem primeru so z liste izvoljeni kandidati, ki so dobili največje število preferenčnih glasov po zaporedju največjega števila preferenčnih glasov, če število preferenčnih glasov posameznega kandidata presega 10 odstotkov števila vseh glasov, ki so bili oddani za listo.

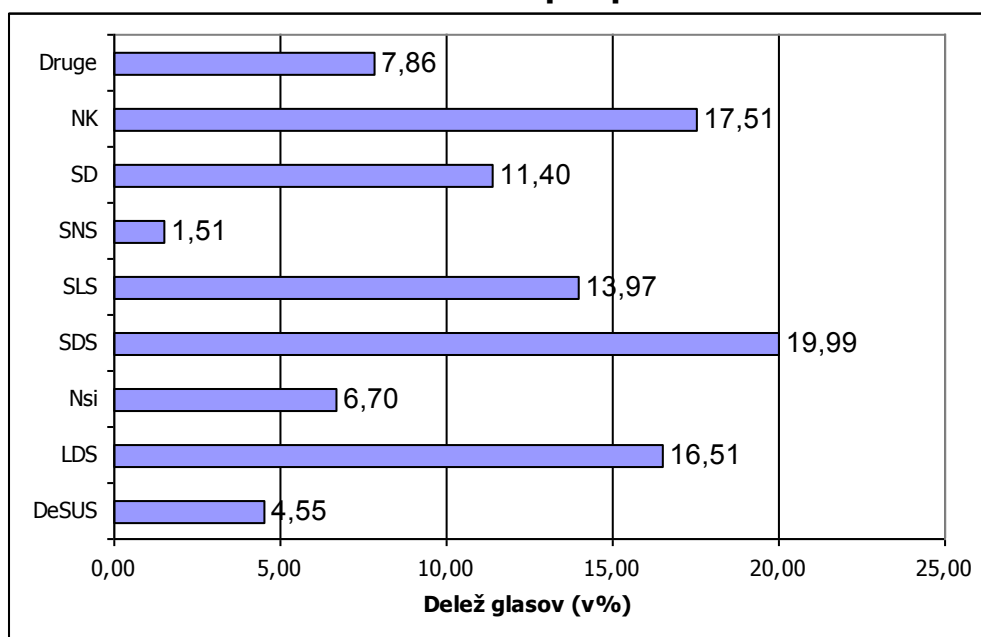
Uporaba prednostnega glasu je v Republiki Sloveniji nizka. Razlog lahko najdemo predvsem v ureditvi, po kateri je potrebno preferenčni glas vpisati v prazno okence. Naslednji razlog je moč iskati v visokem pragu, ki ga mora doseči kandidat, in sicer 10-odstotni in 25-odstotni prag. Tak prag pa je v večjih volilnih enotah, kjer je veliko kandidatov in političnih strank, zelo težko doseči. Tretji razlog za nizko uporabo preferenčnega glasu lahko iščemo v tem, da volivci preferenčnega glasu ne poznajo dovolj dobro.

4.7 ANALIZA REZULTATOV LOKALNIH VOLITEV 2006

V nadaljevanju bomo analizirali podatke o izvoljenih članih in članicah občinskih svetov na lokalnih volitvah 2006. Predstavili bomo, kakšna je bila uspešnost političnih strank na lokalnih volitvah v letu 2006 za člane in članice občinskih svetov. Rezultate bomo predstavili v odstotkih.

⁴² Po Toplaku, 2003, str. 24.

Graf 5: Člani in članice občinskih svetov po spolu in kandidatnih listah

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad Republike Slovenije. Volitve v občinske svete, Slovenija 22.10.2006.

Po deležu glasov, ki so jih prejele posamezne kandidatne liste na lokalnih volitvah v letu 2006, je najmočnejša parlamentarna stranka SDS, s skoraj 20 odstotki. Sledijo ji neodvisni kandidati z malo več kot 17,50 odstotka. Za eno odstotno točko manj so na tretjem mestu člani in članice politične stranke LDS. Nato jim sledita stranki SLS in SD, ki imata več kot 10 odstotkov izvoljenih članov in članic v občinskih svetih. Manj kot 10 odstotkov so dobile parlamentarne stranke Nsi, DeSus in SNS. Najmanj izvoljenih članov in članic za občinske svete ima koalicija in druge stranke.

Na lokalnih volitvah v letu 2006 je prišlo do preobrata pri vodilnih parlamentarnih političnih strankah. Kot smo že ugotovili, je na zadnjih volitvah v občinske svete največ glasov pridobila SDS. Na lokalnih volitvah leta 1994 je SDS pridobila 13,9 odstotka glasov, leta 1998 15,9 odstotka in leta 2002 zgolj 12,6 odstotka glasov, na lokalnih volitvah v letu 2006 pa skoraj 20 odstotkov glasov.

Delež glasov pa se je najbolj zmanjšal LDS. Na lokalnih volitvah od leta 1994 in do leta 2002 je delež glasov politični stranki LDS vedno rasel. Na lokalnih volitvah 2006 pa ji je delež glasov padel za kar 6,8 odstotnih točk v primerjavi z lokalnimi volitvami leta 2002.

Parlamentarne stranke, katerim se je delež glasov povečal glede na prejšnje lokalne volitve v letu 2002, so SDS, kateri se je povečal delež glasov za 7,4 odstotne točke; sledi ji SD, ki je dobila za dobro odstotno točko več glasov na volitvah 2006, ter SLS, kateri se je delež glasov povečal za 3,1 odstotne točke.

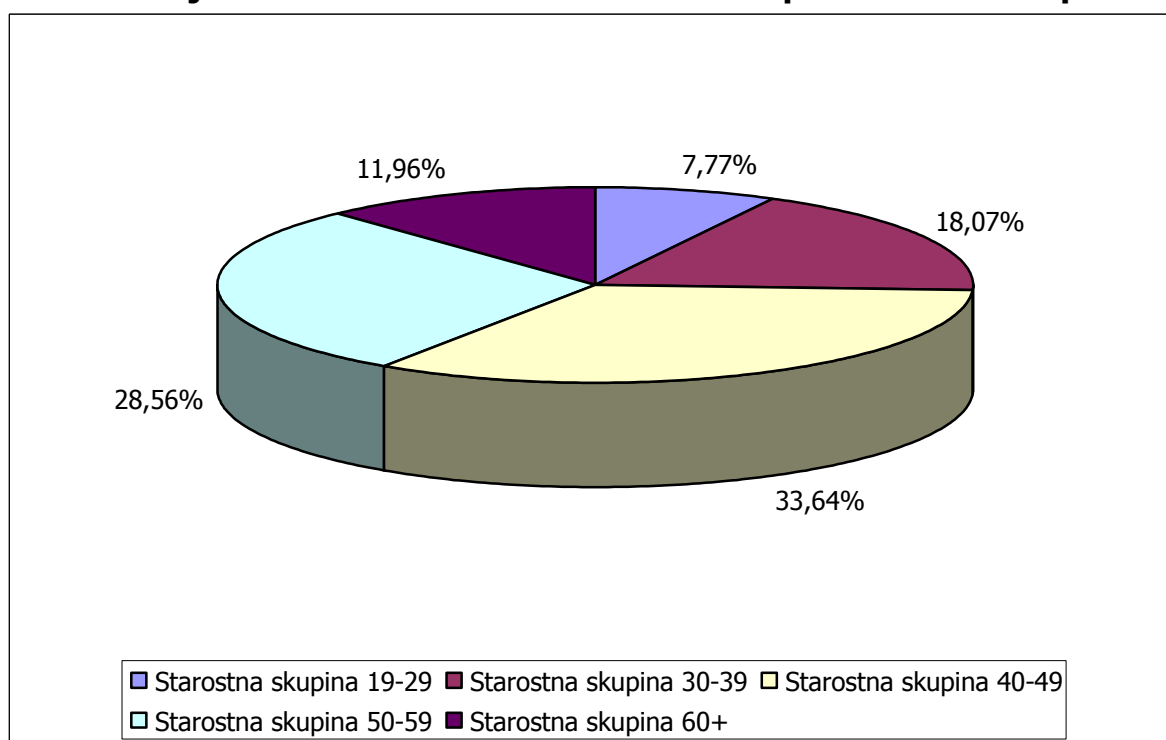
Delež glasov pa se je glede na lokalne volitve v letu 2002 zmanjšal naslednjim strankam, LDS za kar 6,8 odstotka, NSi je dobila za 1,5 odstotne točke manj glasov.

Sledita ji SNS in DeSUS, katerima se je delež glasov zmanjšal za manj kot 1 odstotek glede na lokalne volitve v letu 2002.

Razlogov za udeležbo oz. neudeležbo na lokalnih volitvah v letu 2006 je lahko veliko. Po anketi »Stališča o lokalni demokraciji«, ki jo je izvedel Center za politološke raziskave v letu 2003, so razlogi za udeležbo na lokalnih volitvah naslednji. Na prvem mestu je odgovor, da je bila to njihova državljanska dolžnost, sledi mu odgovor, da so volivci želeli vplivati na prihodnost svoje občine, in na tretjem mestu je odgovor, da so želeli glasovati za svojega kandidata. Daleč zadaj na četrtem mestu je želja po glasovanju za »svojo« politično stranko.⁴³

Iz zadnjega odgovora lahko sklepamo, da se volivci in volivke lažje identificirajo s posameznim kandidatom kot pa s politično stranko.

Graf 6: Izvoljeni člani in članice občinskih svetov po starostnih skupinah

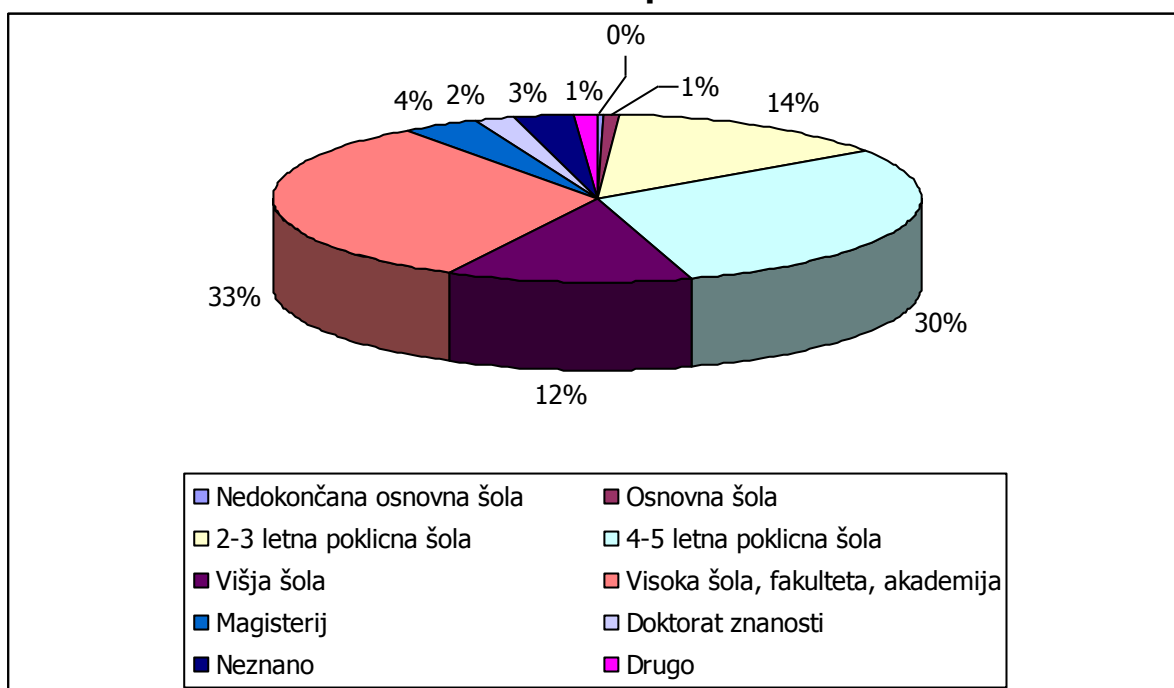

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad Republike Slovenije. Volitve v občinske svete, Slovenija 22.10.2006.

Iz zgornje strukture je razvidno, da je največ članov in članic občinskih svetov starih med 40 in 49 let. Sledi ji starostna skupina, ki je bila rojena desetletje prej. Povprečna starost članov in članic občinskih svetov, izvoljenih na lokalnih volitvah v letu 2006, je bila 46,57 let. Tu lahko še omenimo, da je bila povprečna starost članic za občinske svete skoraj za 2,5 let nižja od povprečne starosti članov za občinske svete na lokalnih volitvah v letu 2006.

⁴³ Po Brezovšku, 2005, str. 19–20.

Graf 7: Člani in članice občinskih svetov po izobrazbeni strukturi

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad Republike Slovenije. Volitve v občinske svete, Slovenija 22.10.2006.

Med izvoljenimi člani in članicami občinskih svetov na lokalnih volitvah v letu 2006 je bilo največ takih z visoko šolo, fakulteto, akademijo in 4-5 letno poklicno šolo. Tu lahko tudi omenimo, da je največ članic dokončalo visoko šolo, fakulteto, akademijo, (več kot 47 odstotkov), prav tako jih je več dokončalo magisterij in doktorat. Največ članov občinskih svetov ima 4-5 letno srednjo šolo. Sledili so jim svetniki in svetnice z 2-3 letno poklicno šolo in višjo šolo. V tretjo skupino pa lahko uvrstimo vse ostale.

5 VOLITVE ŽUPANOV

Poleg volitev v občinske svete so 22. oktobra 2006 potekale tudi volitve županov in županj. Razpisane so bile na podlagi drugega odstavka 104. člena Zakona o lokalnih volitvah, ki jih je prav tako razpisal tedanji predsednik državnega zbora Republike Slovenije France Cukjati.

Temeljna načela glede volitev župana so zapisana v zakonu o lokalni samoupravi, ki določa, da župana na neposrednih in tajnih volitvah volijo državljani, ki imajo v občini stalno prebivališče. Pri tem pa ne pomeni, da za volitve županov ne veljajo druga načela volilnega sistema, kot so splošna in enaka volilna pravica ter svobodna volilna pravica.⁴⁴

5.1 VOLILNA PRAVICA

Zakon o lokalnih volitvah določa volilno pravico v 103. členu. Volilna pravica se pri volitvah županov razlikuje od volilne pravice pri volitvah občinskih svetov. In sicer imajo pravico voliti župana vsi volivci, ki imajo volilno pravico pri volitvah v občinske svete. To so:

- vsak državljan Republike Slovenije, ki je na dan glasovanja dopolnil starost 18 let,
- državljani drugih držav članic Evropske unije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji,
- drugi tujci, ki imajo v Sloveniji stalno prebivališče,
- pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti ter pripadniki romske skupnosti.

Vsi pa morajo biti polnoletni in imeti volilno pravico v občini, v kateri imajo stalno prebivališče.

Pri tem je potrebno poudariti, da imajo v Republiki Sloveniji pasivno volilno pravico (pravico biti voljen za župana) samo državljani Republike Slovenije. Tujci, pripadniki narodnostnih skupnosti in pripadniki romske skupnosti imajo pravico voliti, vendar nimajo pravice biti voljen. Ne morejo torej kandidirati in biti izvoljeni za župana.

5.2 KANDIDIRANJE

Pri kandidiranju na volitvah za župana veljajo ista pravila kot za volitve članov občinskega sveta po večinskem volilnem sistemu. Kandidate za župane tako predlagajo politične stranke v občini in skupina volivcev s podpisi oz. podpisovanjem. Posebej je določeno število podpisov volivcev, kadar določa kandidata za župana skupina volivcev. Tako lahko kandidata za župana določi s podpisovanjem skupina

⁴⁴ Po Gradu, 1998, str. 186.

volivcev, ki imajo stalno prebivališče v volilni enoti, in sicer je potrebno zbrati najmanj 2 odstotka podpisov od števila volivcev v volilni enoti na dan razpisa volitev, vendar ne več kot 2.500.

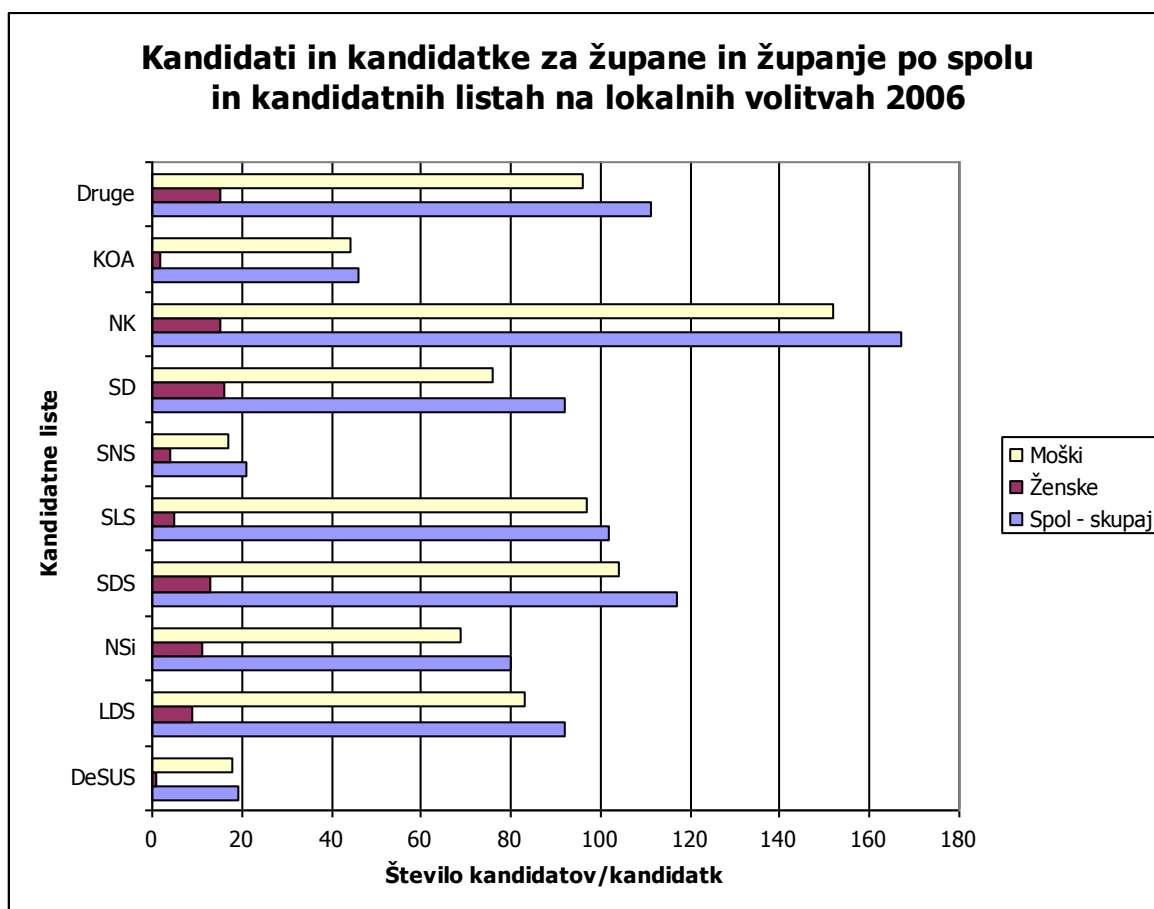
Tabela 4: Kandidati in kandidatke za županje

	1994	1998	2002	2006
Kandidati za župane/županje	635	750	724	847
Od tega število žensk	31	53	77	91
Od tega število moških	604	697	647	756

Vir: Lokalne volitve 1994–2006 (2007, str. 6)

Na lokalnih volitvah v letu 2006 je kandidiralo 847 kandidatov za župane/županje. Od tega je bilo 91 kandidatke za županje in 756 kandidatov za župane, torej 10,74 odstotkov je bilo kandidatke. Iz tabele 4 lahko razberemo, da je bilo največje zanimanje za funkcijo župana na prvih lokalnih volitvah (kar 4,3 kandidati na župansko mesto).

Graf 8: Kandidati in kandidatke za župane in županje po spolu in kandidatnih listah

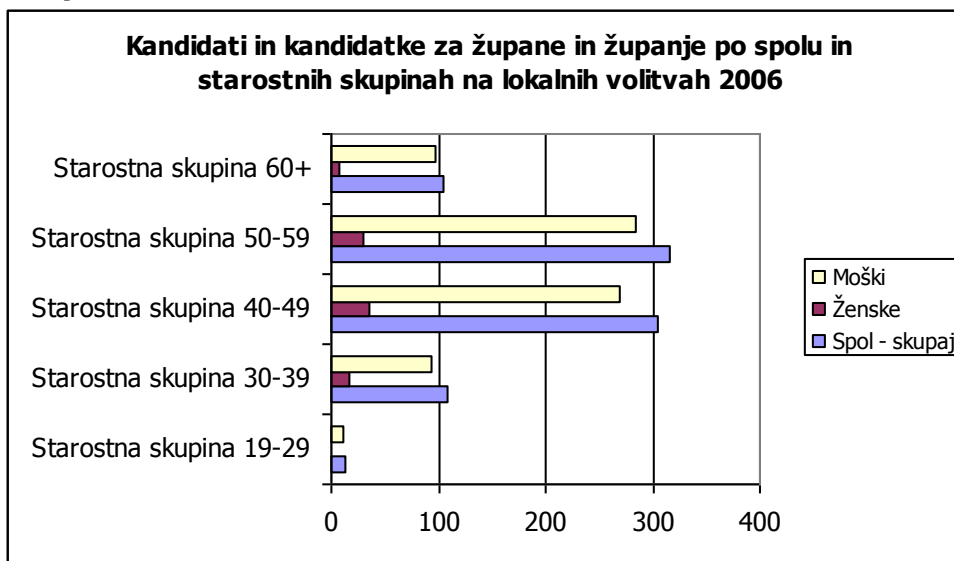

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Županske volitve, Slovenija, 22.10. in 12.11.2006

Tako je bilo na lokalnih volitvah leta 2006 vloženi 847 kandidatur za župana in županje. Kot je razvidno iz grafa 8, je največ neodvisnih kandidatov, saj je njihov delež skoraj 20-odstoten. Sledijo jim SDS in SLS s po več kot 12 odstotki kandidatur, nato pa z več kot 10 odstotki vloženi kandidatur LDS in SD, ki imata enak delež. NSI jim sledi s pol odstotne točke manj kot 10 odstotki, sledi ji koalicija, SNS in DeSUS.

Dejstvo, da se ljudje vse težje identificirajo s političnimi strankami, je razlog za neodvisno kandidiranje za župansko funkcijo, podobno kot pri neodvisnih kandidatih za občinske svete.

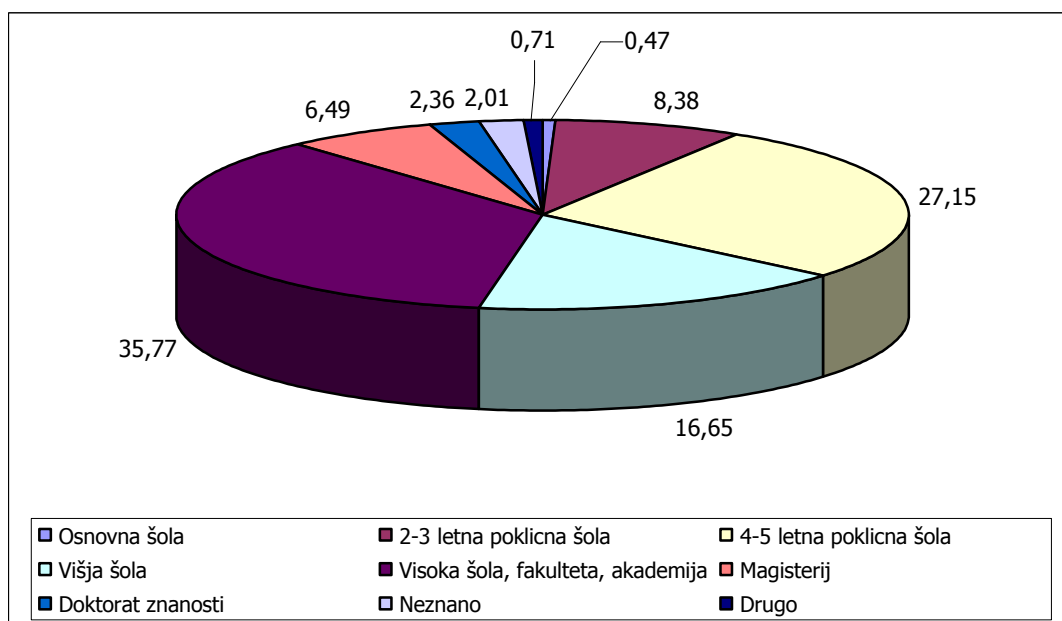
Graf 9: Kandidati in kandidatke za župane in županje po spolu in starostnih skupinah

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Županske volitve, Slovenija, 22.10. in 12.11.2006

Tako pri kandidatih in kandidatkah za župane in županje kot pri kandidatih in kandidatkah za člane in članice občinskih svetov sta najbolj zastopani starostni skupin 40–49 let in 50–59 let. Sledijo jim kandidati in kandidatke, ki so bili rojeni desetletje prej. Zastopanost starostnih skupin med kandidati in kandidatkami za občinske svete in za župane in županje se razlikuje le v vrstnem redu zadnjih dveh skupin. Pri kandidatih in kandidatkah za župane in županje so na predzadnjem mestu kandidati in kandidatke, ki so stari 19–29 leti in na zadnjem mestu starostna skupina 60 let in več, medtem ko je pri kandidatih in kandidatkah za člane in članice pri občinskih svetih ravno obratno.

Graf 10: Kandidati in kandidatke za župane in županje po spolu in izobrazbi

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Županske volitve, Slovenija, 22.10. in 12.11.2006

Z grafa 10 lahko razberemo, da je največ kandidatov in kandidatke za župane in županje zaključilo visoko šolo, fakulteto, akademijo, in sicer več kot tretjina. Sledijo jim kandidati in kandidatke, ki so končale 4–5 letno šolo (več kot 27 odstotkov). Kot tretja skupina pa so se uvrstili tisti kandidati, ki so zaključili višjo šolo. Če primerjamo med seboj kandidate za občinske svete in kandidate za župane, bi lahko sklepali, da so kandidati in kandidatke za župane in županje bolj izobraženi od kandidatov in kandidatke za občinske svete.

5.3 GLASOVANJE

Pri volitvah za župana je potek glasovanja za posameznega kandidata enak kot za člane občinskega sveta, ki se volijo po večinskem volilnem sistemu. Pri tem je potrebno poudariti, da se občina ne razdeli na volilne enote, saj gre za volitve ene osebe oziroma individualno funkcijo.

Tako glasovnica za župana vsebuje:

- oznako občine,
- zaporedno številko ter priimke in imena kandidatov po seznamu ter ime predlagatelja in
- navodilo o načinu glasovanja.

Volivec glasuje tako, da na glasovnici obkroži zaporedno številko pred imenom kandidata, za katerega glasuje. Glasuje lahko samo za enega kandidata. Po

končanem glasovanju je potrebno ugotoviti, kdo je bil v posamezni občini izvoljen za župana.

5.4 UGOTAVLJANJE VOLILNIH IZIDOV

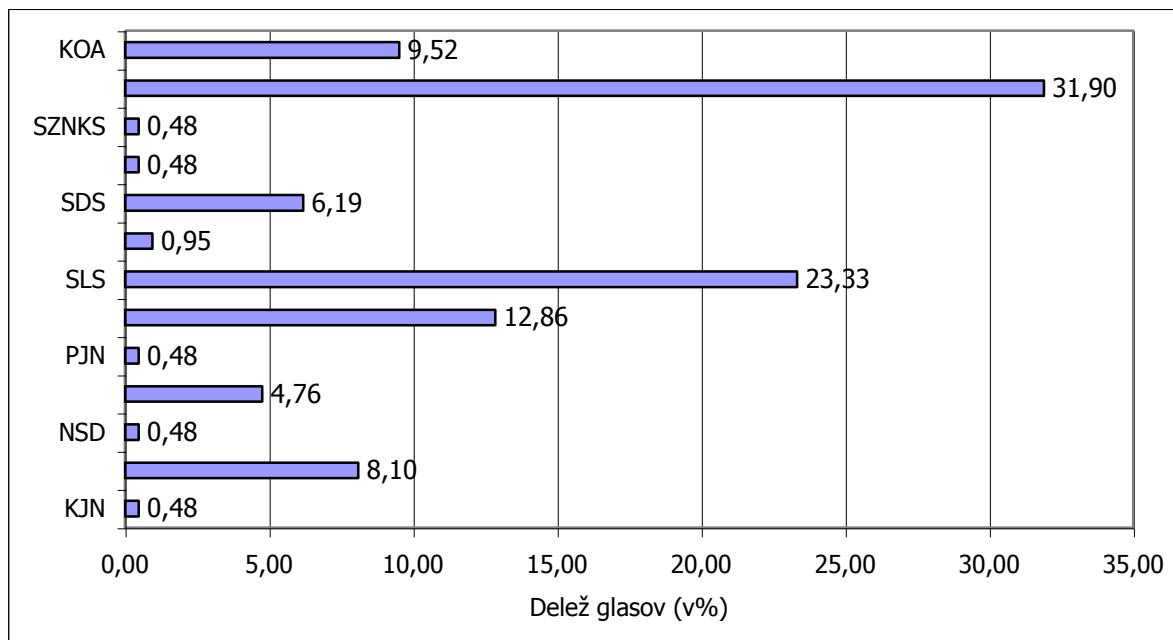
Pri ugotavljanju volilnih izidov se smiselno uporabljajo določbe, ki veljajo za ugotavljanje volilnih izidov po večinskem volilnem sistemu za občinski svet. Torej je za ugotavljanje izidov glasovanja zadolžena občinska volilna komisija, na voliščih pa izide ugotovijo volilni odbori.

Za župana je izvoljen kandidat, ki je dobil večino veljavnih glasov. Pri tem je potrebno poudariti, da je to absolutna večina. V primeru, da noben kandidat ni dobil absolutne večine glasov, se opravi drugi krog volitev med kandidatoma, ki sta dobila največ glasov. Če je več kandidatov dobilo enako najvišje število glasov ali če je dvoje ali več kandidatov dobilo enako drugo najvišje število glasov, se izbira kandidatov za drugi krog volitev določi z žrebom.

Na glasovnici sta nato za drugi krog kandidata navedena po vrstnem redu glede na število glasov iz prvega kroga volitev. Če pa je bilo število glasov iz prvega kroga enako, se vrstni red določi z žrebom. Drugi krog rednih volitev razpiše Republiška volilna komisija, drugi krog vseh ostalih volitev pa občinska volilna komisija. Drugi krog se opravi najkasneje 21 dni po prvem krogu volitev (ZLV, 103.–107. člen).

5.5 ANALIZA REZULTATOV LOKALNIH VOLITEV 2006

Graf 11: Izvoljeni župani in županje po kandidatnih listah

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Županske volitve, Slovenija, 22.10. in 12.11.2006

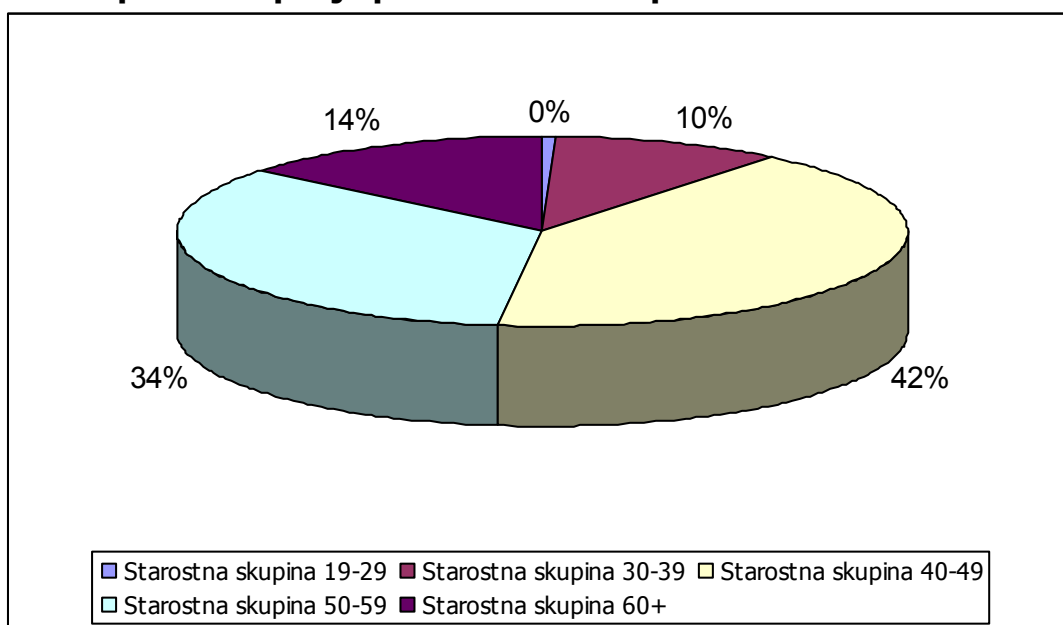
Na lokalnih volitvah leta 2006 smo izvolili 210 županov, ki so kandidirali na 13 kandidatnih listah. Od tega je bilo izvoljenih kar 67 županov in županj, ki so kandidirali kot neodvisni kandidati in kandidatke. Njihov delež glasov je bil na lokalnih volitvah 2006, kot je razvidno iz grafa 12, kar 31,90-odstoten.

Med parlamentarnimi strankami je bila na lokalnih volitvah 2006 najuspešnejša SLS. Za župane je bilo iz njihove politične stranke izvoljenih kar 49 županov. Sledi ji SDS z 27 izvoljenimi župani. Vse ostale parlamentarne stranke so na lokalnih volitvah 2006 za župane in županje dosegle manj kot 10 odstotkov glasov.

Prav tako lahko navedemo enake razloge za udeležbo na lokalnih volitvah v letu 2006 kot pri občinskih svetih, in sicer je to državljanska dolžnost, ker so volivci želeli vplivati na prihodnost svoje občine, ker so želeli glasovati za svojega kandidata ali za svojo politično stranko.

Iz zgornjih navedb lahko sklepamo, da se volivci in volivke lažje identificirajo s posameznim kandidatom kot pa s politično stranko, saj lahko trdimo, da vsak pozna kandidate za župana, težje pa je poznati vse kandidate za člane občinskega sveta v občini.

Graf 12: Župani in županje po starostnih skupinah

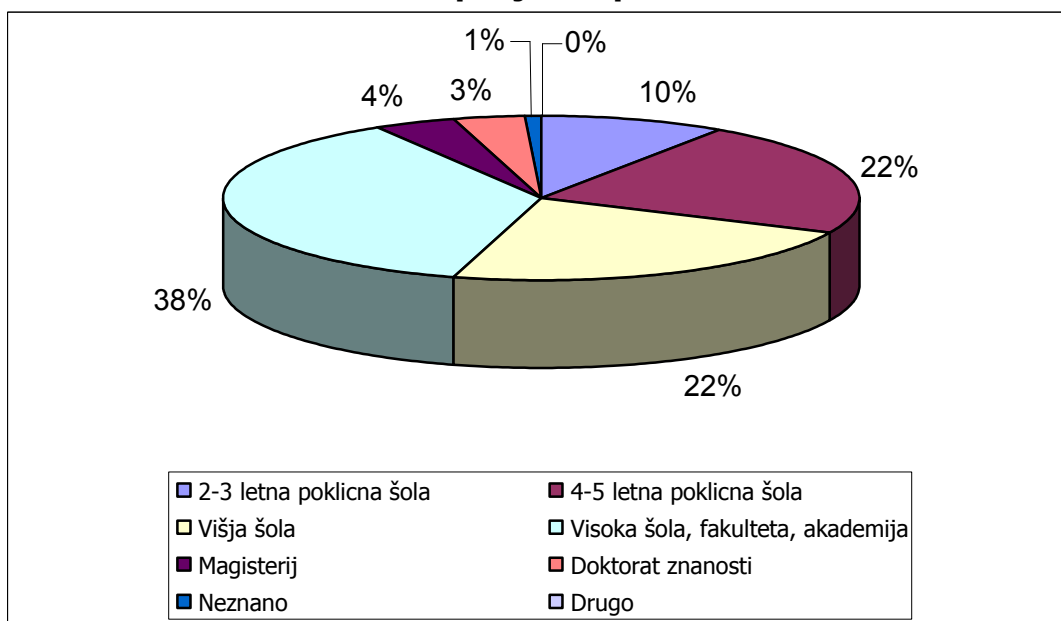

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Županske volitve, Slovenija, 22.10. in 12.11.2006

Povprečna starost župana je 49,53 let; torej skoraj 50 let. Iz podatkov je razvidno, da imamo samo enega župana, ki je mlajši od 30 let. Povprečna starost županje je 43,57 let, kar je za več kot 6 let manj od povprečne starosti župana.

Če primerjamo starostne skupine med izvoljenimi svetniki in svetnicami ter župani in županjimi, lahko ugotovimo, da je na prvem in drugem mestu ista starostna skupina (40–49 let ter 50–59 let). Razlika je samo v tem, da je zastopanost starostne skupine 60 let in več pri izvoljenih županih na tretjem mestu, pri občinskih svetnikih pa na četrtem.

Graf 13: Izobrazbena sestava županj in županov

Vir: Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Županske volitve, Slovenija, 22.10. in 12.11.2006

Kot lahko že na prvi pogled ugotovimo, ni bilo izvoljenega nobenega župana ali županje z nedokončano osnovno šolo in osnovno šolo. Največ izvoljenih županov in županj ima končano visoko šolo, fakulteto, akademijo (38 odstotkov). Sledijo jim župani in županje z dokončano višjo šolo ter 4-5 letno šolo. Če te podatke primerjamo s podatki izvoljenih svetnikov in svetnic, bi lahko rekli, da so izvoljeni župani in županje bolj izobraženi od svetnikov in svetnic, saj imajo le-ti na drugem in tretjem mestu poklicno izobrazbo.

6 VOLITVE V SVETE KRAJEVNIH, VAŠKIH IN ČETRNIH SKUPNOSTI

Zakon o lokalnih volitvah ureja nekatera vprašanja glede volitev v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti. Za področja, ki niso posebej urejena, se smiselno uporabljajo določbe, ki veljajo za volitve v občinske svete.

Pri volitvah svetov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti se tako uporablja proporcionalni in večinski volilni sistem. Zakon o lokalnih volitvah v 109. členu navaja, da se volitve članov svetov četrtnih skupnosti opravijo po določbah, ki veljajo za volitve v občinske svete. Iz tega lahko sklepamo, da je zakonodajalec za volitve v svete četrtnih skupnosti dal možnost izbire med proporcionalnim in večinskim volilnim sistemom. V drugem odstavku 109. člena pa določa, da se člani svetov krajevnih in vaških skupnosti volijo po večinskem volilnem sistemu.

Merila za uporabo enega ali drugega sistema so tako povsem enaka kot pri volitvah članov občinskih svetov. Večinski volilni sistem se pri volitvah članov sveta četrtnih skupnosti uporabi takrat, kadar svet četrtnih skupnosti šteje manj kot 12 članov. Prav tako se uporabi pri volitvah v svete vaških in krajevnih skupnosti. Pri tem sistemu imamo dve možnosti, in sicer, če svet šteje več kot 7 članov, se volitve izvedejo po volilnih enotah, če jih ima manj, se izvedejo v eni volilni enoti. Proporcionalni volilni sistem se uporabi za volitve četrtnih skupnosti, ki štejejo več kot 12 članov, in ne za volitve vaških in krajevnih skupnosti.⁴⁵

Volilne enote določi organ lokalne skupnosti, ki je z zakonom pristojen za določitev števila članov organov ožjega dela skupnosti. Pri tem se volilne enote določijo tako, da je zagotovljena zastopanost prebivalcev posameznih naselij oziroma delov krajevine, vaške ali četrtne skupnosti v svetu take skupnosti (ZLV, 109. člen).

Volitve v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti vodijo in izvajajo občinska volilna komisija in volilne komisije teh skupnosti. Občinska volilna komisija tako nadzoruje volitve v občinske svete in župana ter volitve v svete vaških, krajevnih in četrtnih skupnosti. Poleg tega pa občinska volilna komisija skrbi za zakonitost in pravilnost izvedbe volitev v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti. Volilno komisijo imenuje svet skupnosti in jo sestavljajo predsednik in dva člana ter njihov namestnik, ki se imenuje izmed volivcev s stalnim prebivališčem v tej skupnosti. Volilna komisija krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti opravlja in vodi neposredno tehnično delo v zvezi z volitvami ter ugotavlja izid glasovanja v volilni enoti.⁴⁶

Volilno pravico pri volitvah svetov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti imajo volivci s stalnim prebivališčem v krajevni, vaški in četrtni skupnosti (ZLV, 109. člen).

⁴⁵ Po Gradu, 1998, str. 188.

⁴⁶ Po Gradu, 1998, str. 189–190.

Kandidiranje za člane krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti se razlikuje od kandidiranja za člane občinskih svetov. Kandidate za člane krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti lahko predlagajo volivci s podpisovanjem in politične stranke. Najmanj 10 volivcev lahko s podpisi predlaga kandidata. Podpisi se dajo na seznamu, ki vsebuje osebne podatke (ime, priimek, rojstni datum in naslov stalnega prebivališča). Podatke na seznamu podpisnikov overi organ, ki vodi evidenco volilne pravice. Politična stranka določi kandidata po postopku, določenem s svojim pravilnikom. Pri določitvi kandidata sodelujejo najmanj trije člani stranke, ki imajo volilno pravico in imajo stalno prebivališče v krajevni, vaški oziroma četrtni skupnosti (ZLV, 109. člen in 51. člen).

Postopek ugotavljanja volilnih izidov volitev članov sveta krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti je enak kot pri volitvah članov občinskega sveta. Volilni izid se najprej ugotovi na voliščih, kjer ga ugotovijo volilni odbori, nato pa volilna komisija skupnosti oziroma občinska volilna komisija.⁴⁷

Na podlagi navedenega ugotavljamo, da so volitve svetov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti zelo podobne volitvam članov občinskih svetov. Ta podobnost je razvidna v volilnem sistemu in načinu kandidiranja, v načinu glasovanja in ugotavljanja volilnih izidov.

⁴⁷ Po Gradu, 1998, str. 190.

7 ZAKLJUČEK

Organi lokalne samouprave, ki se volijo na lokalnih volitvah, so župan, občinski svet ter sveti krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti oz. ožji deli občine. Lokalne volitve tako predstavljajo demokratičen način odločanja o tem, kdo bo za dobo štirih let predstavljal voljo prebivalcev lokalne skupnosti in le-te morajo biti pravno urejene. V Republiki Sloveniji ureja lokalne volitve Zakon o lokalnih volitvah. Zakon o lokalnih volitvah določa postopek za izvolitev organov lokalne skupnosti na ozemlju Slovenije, se pravi župana, občinskega sveta in ožjih delov občine.

Sedanja ureditev lokalne samouprave določa, da voljo prebivalcev občine predstavlja občinski svet. Trdimo lahko, da so volitve članov občinskih svetov najpomembnejše med lokalnimi volitvami, saj bodo izvoljeni kandidati za člane v občinske svete vodili lokalno politiko naslednja štiri leta. V Sloveniji glede na velikost občin ločimo dva volilna sistema, po katerih se volijo člani občinskih svetov. To sta proporcionalni sistem, ki se uporablja v večjih občinah, in večinski sistem, ki se uporablja v manjših občinah. Oba sistema imata svoje značilnosti glede načina kandidiranja, delitve mandatov, glasovanja in načina ugotavljanja volilnih izidov.

Poleg volitev članov občinskega sveta so v lokalni skupnosti, občini pomembne tudi volitve župana. Župan je individualni organ, zato so volitve le-tega enostavnejše od volitev članov občinskega sveta. Voli se ga po dvokrožnem večinskem sistemu.

V Zakonu o lokalnih volitvah so urejene tudi volitve svetov krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti, ožjih delov občin. V bistvu so te volitve zelo podobne volitvam članov občinskega sveta. Volijo se prav tako po večinskem ali po proporcionalnem volilnem sistemu, odvisno od velikosti.

Velik pomen ima vprašanje, kdo ima pravico sodelovati pri oblikovanju organov lokalne skupnosti, kdo ima torej volilno pravico. V Republiki Sloveniji ima volilno pravico vsak polnoleten slovenski državljan, ki ima stalno prebivališče v občini oziroma krajevni, vaški in četrtni skupnosti.

Zakon o lokalnih volitvah pa ureja volilno pravico štirim posebnim skupinam volivcev. Volilno pravico imajo tujci, ki niso državljani držav članic Evropske unije s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji oziroma lokalni skupnosti. Vendar imajo ti samo aktivno volilno pravico, pravico voliti, nimajo pa pasivne volilne pravice, biti voljen. Naslednja skupina so državljani držav članic Evropske unije, ki imajo aktivno in pasivno volilno pravico. Tretja skupina so Romi, ki imajo aktivno in pasivno volilno pravico.

Zakon o lokalnih volitvah narekuje, da imajo Romi na območju, kjer živi avtohtona romska skupnost, pravico do najmanj enega predstavnika. Ta določba velja v Sloveniji za 20 občin. Zadnja skupina so pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti. Ti imajo tako aktivno kot pasivno volilno pravico za člana občinskega sveta. Pri volitvah člana italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti imajo volilno pravico samo pripadniki teh narodnih skupnosti.

Pri volitvah je velikega pomena volilna udeležba, torej koliko volilnih upravičencev se je udeležilo volitev in s tem izkoristilo svojo volilno pravico za odločanje. Volilna udeležba v Republiki Sloveniji niha. V začetku devetdesetih let je bila višja od 80 odstotkov in se je povečevala, na lokalnih volitvah leta 1994 pa je padla na samo 61,1 odstotka. Na parlamentarnih volitvah leta 1996 je bila udeležba za 10 odstotkov višja, na naslednjih lokalnih volitvah leta 1998 pa je padla pod 60 odstotkov. V letu 2002, ko so potekale hkrati parlamentarne in lokalne volitve, je volilna udeležba ponovno narasla na več kot 70 odstotkov. Leta 2006 pa je na lokalnih volitvah ponovno padla na 58,2 odstotkov in bila najnižja na dosedanjih lokalnih volitvah. Volilna udeležba se je na predsedniških volitvah znižana, nato pa na parlamentarnih volitvah porasla na več kot 60 odstotkov.

Tako ne morem potrditi hipoteze 1, da se v Republiki Sloveniji volilna udeležba znižuje, saj ni zadostnih dokazov za njeno potrditev.

Drugo hipotezo, s katero predpostavljam, da se delež žensk v lokalni politiki povečuje z vsakimi volitvami, lahko potrdim, saj je delež žensk v lokalni politiki pri nas majhen, a se ta povečuje.

Delež članic občinskih svetov se je povečeval z 10,8 odstotka (1994) na 12,1 odstotka (1998), prek 13,1 odstotka (2002) na 21,5 odstotka (2006), delež županj pa z 1,3 odstotka (1994) na 4,2 odstotka (1998) preko 5,7 odstotka (2002), v letu 2006 pa se je delež županj zmanjšal na 3,3 odstotka. Vendar če upoštevamo skupen delež žensk v lokalni politiki, ugotovimo, da se je ta povečal. Delež žensk se je povečeval z 10,3 odstotka (1994) na 11,6 odstotka (1998) preko 12,7 odstotka (2002) na 21,4 odstotka (2006). Videti je, da se stanje izboljšuje, kar je verjetno posledica uvedbe ženskih kvot.

Na podlagi zapisanih dejstev v diplomskem delu lahko trdimo, da imamo v Republiki Sloveniji zakonsko dobro urejeno lokalno samoupravo in s tem tudi lokalne volitve. Lahko pa bi izboljšali področje volilne udeležbe na lokalnih volitvah, da bi se le ta povečala in bi bila primerljiva s tisto na parlamentarnih volitvah ali bi bila celo večja.

LITERATURA IN VIRI

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. BREZOVŠEK, Marjan. Organizacija oblasti v Sloveniji. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2008.
2. GOLOBIČ, Marko. Volitve v svete krajevnih, vaških in četrtnih skupnosti / z uvodnimi pojasnili Marka Golobiča. Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1996.
3. GRAD, Franc. Lokalna demokracij – organizacija in volitve. Časopisni zavod Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1998.
4. GRAD, Franc; KAUČIČ, Igor; RIBIČIČ, Ciril; KRISTAN, Ivan. Državna ureditev Slovenije – tretja spremenjena in dopolnjena izdaja. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 1999.
5. GRAD, Franc. Volitve in volilni sistem. Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana, 2004.
6. GRAFENAUER, Božo. Lokalna samouprava na Slovenskem: teritorialno-organizacijske strukture. Pravna fakulteta, Maribor, 2000.
7. KAUČIČ, Igor. Ustavna ureditev Slovenije. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1999.
8. KOCJANČIČ, Rudi, RIBIČIČ, Ciril, GRAD, Franc, KAUČIČ, Igor. Ustavno pravo Slovenije. Visoka upravna šola, Ljubljana, 1998.
9. LAVTAR, Roman. Sodelovanje prebivalcev v slovenskih občinah. Lex localis, Ljubljana, 2007.
10. PINTERIČ, Uroš. Modernizacija slovenskih uprav: izbrane teme. Univerzitetno in raziskovalno središče Novo mesto, Novo mesto, 2008.
11. ŠMIDOVNIK, Janez. Lokalna samouprava. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1995.
12. VLAJ, Stane. Lokalna samouprava: občine in pokrajine. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 1998.
13. VLAJ, Stane. Lokalna samouprava: teorija in praksa. Fakulteta za upravo, Ljubljana, 2004.

PRISPEVKI OZIROMA POGLAVJA V KNJIGI, ZBORNIKU

1. GRAD, Franci. Lokalna demokracija in učinkovitost odločanja lokalnih organov. V: Zbornik referatov / VII. dnevi slovenske uprave, Portorož, 2000. Visoka upravna šola, Ljubljana, 2000.
2. BREZOVŠEK, Marjan. Problem volilne (ne)udeležbe na lokalnih volitvah in volilno ravnanje. V: Lokalna demokracija v Republiki Sloveniji, Ljubljana, 2005. Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2005.
3. STATISTIČNI URAD REPUBLIKE SLOVENIJE, Lokalne volitve 1994–2006, Ljubljana, 2007.

ČLANKI V REVIJI

1. BAČLIJA, Irena. Analiza nastajanja novih občin in prvih lokalnih volitev v teh občinah. *Lex localis*. 2007, let. 5, št. 1, str. 47–64.
2. GRAD, Franc. Volitve in lokalna demokracija. *Lex localis*. 2003, let. 1, št. 2, str. 1–14.
3. GRAFENAUER, Božo. Župani, izvoljeni na lokalnih volitvah 2006. *Lex localis*. 2007, let. 5, št. 1, str. 1–29.
4. LAVTAR, Roman. Vključevanje novih skupin prebivalcev v odločanje na zadnjih volitvah. *Lex localis*. 2003, let. 1, št. 2, str. 45–59.
5. TOPLAK, Jurij. Preferenčni glas in njegova uporaba v Sloveniji. *Lex localis*. 2003, let. 1, št. 2, str. 15–43.

PRAVNI AKTI

1. Ustava Republike Slovenije. Ur. list RS, št. 33/9, 68/06, 69/04, 24/03, 66/00, 42/97.
2. Evropska listina lokalne samouprave. Ur. list RS, št. 15/96.
3. Zakon o lokalni samoupravi. Ur. list RS, št. 100/05.
4. Zakon o lokalnih volitvah. Ur. list RS, št. 22/06.
5. Zakon o evidenci volilne pravice. Ur. list RS, št. 1/07.
6. Zakon o volitvah v državni zbor. Ur. list RS, št. 109/06.

INTERNETNI VIRI

1. Republik Slovenija. Odločanje državljanek in državljanov.
URL=«<http://www.volitve.gov.si/>«. (11.01.2009)
2. Wikipedija, prosta enciklopedija. Volitve v Skupščino Socialistične republike Slovenije 1990.
URL=«http://sl.wikipedia.org/wiki/Volitve_v_Skup%C5%A1%C4%8Dino_Republike_Slovenije_1990«. (11.01.2009)
3. Klaric, Matej. Statistika lokalnih volitev.
URL=«http://www.polituss.org/polituss/index.php?option=com_content&task=view&id=231&Itemid=52«. (16.01.2009)
4. Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Volitve v občinske svete, Slovenija, 22.10.2006.
URL=«http://www.stat.si/pxweb/Database/Splosno/06_volitve/06566_lok_volitve/06590_vol_obc_sveti_2006/06590_vol_obc_sveti_2006.asp«. (19.01.2009)
5. Republika Slovenija, Statistični urad republike Slovenije. Županske volitve, Slovenija, 22.10. in 12.11.2006.
URL=«http://www.stat.si/pxweb/Database/Splosno/06_volitve/06566_lok_volitve/06589_zupan_vol_2006/06589_zupan_vol_2006.asp« (16.01.2009)

SEZNAM GRAFOV IN TABEL

Graf 1: Volilna udeležba v Republiki Sloveniji na volitvah med leti 1990 in 2006	11
Graf 2: Kandidati in kandidatke za člane in članice občinskih svetov po spolu in kandidatnih listah na lokalnih volitvah 2006	27
Graf 3: Kandidati in kandidatke za člane in članice občinskih svetov po spolu in starostni skupini na lokalnih volitvah 2006	28
Graf 4: Izobrazbena struktura kandidatov in kandidatk za člane in članice občinskih svetov	29
Graf 5: Člani in članice občinskih svetov po spolu in kandidatnih listah.....	33
Graf 6: Izvoljeni člani in članice občinskih svetov po starostnih skupinah	34
Graf 7: Člani in članice občinskih svetov po izobrazbeni strukturi	35
Graf 8: Kandidati in kandidatke za župane in županje po spolu in kandidatnih listah	37
Graf 9: Kandidati in kandidatke za župane in županje po spolu in starostnih skupinah	38
Graf 10: Kandidati in kandidatke za župane in županje po spolu in izobrazbi	39
Graf 11: Izvoljeni župani in županje po kandidatnih listah	41
Graf 12: Župani in županje po starostnih skupinah	42
Graf 13: Izobrazbena sestava županj in županov	43
Tabela 1: Število volilnih upravičencev na posameznih lokalnih volitvah	17
Tabela 2: Število občin glede na volilni sistem	22
Tabela 3: Občinske svetnice in svetniki	25
Tabela 4: Kandidati in kandidatke za županje	37

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

DeSUS	Demokratska stranka upokojencev Slovenije
DZ	Državni zbor
IJN	Izola je naša
KAO	Koalicija strank
KJN	Koper je naš
LDS	Liberalna demokracija Slovenije
LV	Lokalne volitve
NK	Neodvisni kandidati
NSD	Nacionalna stranka dela
NSi	Nova Slovenija
PAV	Parlamentarne volitve
PRV	Predsedniške volitve
PJN	Piran je naš
SD	Socialni demokrati
SDS	Slovenska demokratska stranka
SLS	Slovenska ljudska stranka
SNS	Slovenska nacionalna stranka
SZANKS	Stranka za napredek krajevnih skupnosti
ZEVP	Zakon o evidenci volilne pravice
ZLS	Zakon o lokalni samoupravi
ZLV	Zakon o lokalnih volitvah

IZJAVA O AVTORSTVU IN NAVEDBA LEKTORJA

Spodaj podpisana Darja Levstik izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom Lokalne volitve 2006 moje avtorsko delo in dovoljujem objavo diplomskega dela na internetu.

Diplomsko delo je lektorirala Mojca Pacek, prof. nem. in slov.